

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsiones Scriptæ A Philippo Melanthere Ad Impios Articulos Bauaricæ Inquisitionis

Melanchthon, Philipp

Vvitebergæ

VD16 M 4171

Responsiones Scriptæ A Philippo Melanthere, Ad Impios articulos
Bauaricæ inquisitionis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36288

RESPONSIONES
SCRIPTÆ A PHILIP.
PO MELANTHONE, AD IM-
pios articulos Bavaricæ inqui-
sitionis.

PRIMA QVÆ-
STIO.

Quid sit Ecclesia sancta?

Respondeo.

Ecclesia in hac vita est cœtus am-
plectentium Euangelium, & rectè utentium
Sacramentis, in quo filius Dei per ministe-
rium Euangelij uerè est efficax, & multos regene-
rat uoce Euangelij & Spiritu sancto, & facit hæ-
redes uitæ æternæ, Et sunt in eo coetu multi electi
& alij non sancti, sed tamen de uera doctrina con-
sentientes.

Hæc definitio prorsus congruit cum descri-
ptionibus, quæ sunt in capite 13. Matthæi de semine
& de sagena. Et hæc Ecclesia dicitur sancta in hac
uita κατὰ σωτηριολόγιον, quia uerè filius Dei in

ea regnat, & multa sunt membra sanctificata Spiritu sancto & electa.

Fit autem à principali nuncupatio, & membra sanctificata usitatè nominantur uiua membra Ecclesie. Alij non sancti nominantur mortua membra, si tamen de uera doctrina consentiant. Possunt autem & sancti habere aliquos errores, sed non euercentes fundamentum, id est, articulos fidei, sicut Paulus inquit. Supra fundamentum extruunt alij aurum, alij stipulas. Et cœca ac infœlix arrogantia est, si putamus, nihil in nobis infirmitatis esse, nos nihil ignorare ac omniscios esse.

Quanta caligo fuit in Apostolis, qui quam post resurrectionem uiderant initia noue & eterne uitæ, tamen somniabant regnum politicum, & multi uolebant retineri cultus Leuiticos. Et multa sunt improprie dicta in scriptoribus pijs, ut nix quisquam etiam tam disertus & tam circumspectus est, ut ubique uitare possit ἀνομολογίας. Sicut apud Cyprianum multa horridè de satisfactionibus Canonicis dicta sunt, ut cum ait, Frustra absolutionem pronounciari non seruanti ritum satisfactionis, Sed sancti sunt dociles, & cedunt rectè monenti. De his dicit Paulus, Infirmum in fide assume. Comedens non abiciat non comedentem, Deus enim assumpsit eum. Qui autem palàm defendunt idola, aut aliquem articulum fidei euer-

tunt,

~~unt, ij non retinent fundamentum. Sicut Papistæ defendentes adorationem panis in circumgestatione, & mercatum Missæ. Item, Inuocationem mortuorum. Item, Delentes doctrinam de fide gratis accipiente remissionem & reconciliationem. Tales blasphemæ etiam si dominantur in Ecclesiâ, tamen nequaquam sunt membra Ecclesiæ, nec uiuæ nec mortuæ, Sed prorsus existimandi sunt esse anathemata, sicut Paulus inquit: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.~~

Respondi igitur clarè, quid sit Ecclesiâ, & qui homines sint Ecclesiâ, & quomodo dicatur sancta. iam dicamus de signis monstrantibus Ecclesiâ, & quomodo sit uisibilis.

I

Quæ sunt signa monstrantia Ecclesiâ Dei?

Respondeo.

Signa tria sunt monstrantia Ecclesiâ, necessaria & uniuersalia, ~~Doctrinæ Euangelij incorrupta professio: Usus sacramentorum conueniens diuinæ institutioni, & obedientia debita ministerio Euangelij.~~ De primo & secundo dicitur:

B

2

Quæ

Oues meae uocem meam audiunt. Item, Fundamentum aliud poni non potest, praeter id quod positum est, quod est Christus IESVS. Item, Vna fides, unum Baptisma. Et de omnibus simul dicitur I. Cor. I. Idem dicatis omnes, nec sint inter uos schismata, & sitis coagmentati eadem mente & eadem sententia. Item, Obedite praepositis uestris. Haec tria signa sunt necessaria.

Sed aduersarij deducunt homines ad alia signa, uidelicet ad politiam humana autoritate in Ecclesia constitutam. Dicunt signa esse Ecclesiae ordinem Episcoporum, Romani Episcopi primatum, & deinde successionem ordinariam Episcoporum, & similitudinem rituum, qui humana autoritate in Ecclesia instituti sunt. Hic breuis est responsio de Romano Episcopo & de alijs. Quantumcumq; amplificatur illa autoritas, tenenda sunt haec regulae: Fugite Idola. Item, Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit. Cum igitur manifestum sit, Romanum Episcopum & agmen Episcoporum ipsi adiunctum defendere idola, & iniustam crudelitatem exercere ad delendam ueram doctrinam, necesse est ab eis dissentire, sicut necesse fuit dissentire & discedere a Iudaico Pontifice & Leuiticis Sacerdotibus, cum tamen notissimum esset, sacerdotium illud diuinitus institutum fuisse. Nec necessariam esse similitudinem rituum humanorum

us

in uera Ecclesia, manifestum est ex illis dictis:
Regnum Dei non est esca nec potus &c. Item: Ne-
mo uos arguat in cibo & potu &c.

III.

An sit uisibilis Ecclesia?

Respondeo.

Veram Ecclesiam etiam in hac uita esse uisi-
bilem coetum, sed non ut regnum Pontifi-
cium. Erat uisibilis coetus in Iudæa audi-
ens Zachariam & Simeonem, Maria, Elisabeth,
Ioseph, Anna, & alij multi, etiamsi dissenserunt à
Phariseis & Sadduceis, qui ordinariam autorita-
tem tenebant. Et quidem cum exerceant saeuicium
impij Pontifices in sanctos, manifestum est ueram
Ecclesiam coetum uisibilem esse. Vult Deus agno-
sci filium in genere humano, sicut dicit: Hunc au-
dite. Et uult ministerium Euangelij esse publicum
& uisibile, sicut dictum est: In omnem terram ex-
iuit sonus eorum. Et Dominus de uisibili Ecclesia
loquitur, cum ait: Dic Ecclesie. Nec fingimus Ec-
clesiam, quæ sit Idea Platonica, sed antea diximus
quæ sit Ecclesia, & qui homines sint Ecclesia. Nec
uult Deus doctrinam suam esse arcana Eleusinia.
Ac adfirmamus nostros uisibiles coetus esse Ecclesi-
am Dei, in qua multos uerè sanctos esse scimus, qui
B 3 habent

habent testimonia Spiritus sancti in confessione & supplicijs, etiamsi multi sunt admixti, qui sunt putrida membra, & in ipsis sanctis multæ sunt infirmitates.

Contra uerò adfirmamus Romanum Pontificem & eius satellites non esse Ecclesiam Dei, cum manifestum sit, eos esse defensores Idolorum, blasphemos & parridas. Credimus etiam ante hæc tempora fuisse multos sanctos rectè sentientes, etiamsi aliàs uera Ecclesia est frequentior, aliàs minus frequens, ut inquit Propheta: Nisi Dominus reliquisset nobis semen, uelut Sodoma essemus facti. Item: Etiamsi erit populus ut arena maris, tamen saltem reliquæ saluæ erunt. Item Dominus inquit: Nisi abbreviati essent dies illi, non fieret salua omnis caro. Et scripta extant multorum, quos apparebunt fundamentum tenuisse, ut Ambrosij, Augustini, Prosperi, Hugonis, Tauleri, Drandorffij, Vesali Gruningensis, Vesaliensis Concionatoris Moguntini, Hiltenij Isenacensis, & multorum aliorum, qui habebant auditores, qui erant coetus uisibiles, & audiebantur ac adficiebantur supplicijs, ut Iohannes & Ieronimus Pragenses, & multi alij, etiamsi non erant coetus uisibiles, ut Pompa Pontificia, & erant disiuncti ab ordinaria potestate, ut nominant. Sed talis coetus est uera Ecclesia, qualem describit Propheta: Reliqui mihi populum pauperem in terra,

inuo

inuocantem nomen Domini. Item: Dabo eis Doctorem, & panem & aquam cum tribulatione. Est autem Ecclesia monarchia quod ad caput Christum attinet, Et Aristocratia quod ad ministros attinet & auditores, ut honesta schola.

Discernantur autem peccata ignorantie & blasphemis. Erat ignorantia in Apostolis & multis sanctis, donec Christus resurrexit, de regno politico Messie & de proferenda politia Mosaica. Hæc peccata remittebantur habentibus initia fidei. Sed postquam lux Euangelij clarius sparsa est, Sacerdotes & Pharisei manifeste ueritati contradicentes blasphemis fuerunt, & habuerunt peccata quæ non remittebantur. Iam igitur manifestum fuit discrimen ueræ Ecclesiæ & hostium Ecclesiæ Dei, de quibus dicitur: Vos ex patre Diabolo estis. Et 1. Corint. 16. Si quis non diligit Dominum Iesum, sit Anathema, Maran Atha. Malachie 2: Et habuit filiam Dei alieni, eradicabit Dominus uirum, qui ista facit, & perdet magistrum & discipulum de tabernaculo Iacob. Iactitent ergo nomen & exempla Ecclesiæ quantum uolunt Aduersarij, nos utraq; consolatione constantissimè confirmemur, & quòd necesse sit agnitæ ueritati obedire, quia blasphemia non remittitur, & quòd iam patefactio errorum ostendat discrimen inter membra ueræ

*Ecclesia & blasphemus, quos certum est non esse
membra uera Ecclesie.*

IIII.

*An credant firmiter & sine dubita-
tione, & doceant, quod sancta Ro-
mana & Catholica Ecclesia man-
dat credi & præcipit?*

Respondeo.

Non recipio hunc articulum, quia sunt in-
sidie in uerbo Romanæ Ecclesie. Etsi enim
restrictio addita est, sancta Romana: ta-
men Aduersarij intelligunt Romanam Ecclesiam
agmen Pontificium. Ideò reiicienda est confusio
Romanæ & Catholicæ Ecclesie. Nam Pontificium
agmen non est Catholica Ecclesia, nec Romana Ec-
clesia est uniuersi orbis Ecclesia, nec decreta Ro-
manæ Ecclesie sunt uniuersalis Ecclesie decreta.
Manifestum est Græcam Ecclesiam non prohibere
Sacerdotum coniugium, ut faciunt Romani Ponti-
fices. Manifestum est Græcam Ecclesiam extra mo-
nasteria, quæ recentia sunt, ne nunc quidem habere
priuatas Missas. Manifestum est Græcam Ecclesi-
am ne nunc quidem habere circumgestionem &
adorationem panis, qualem recens Pontifex Vrba-
nus

nus instituit. Decretum Romani Pontificis est: Romanum Pontificem habere summam auctoritatem iure diuino in Ecclesijs & in regnis. Id decretum nunquam Asia & Græcia receperunt. Est & insidiosa confusio in uerbis, quæ faciunt primùm mentionem Fidei, deinde præceptorum. Aliud enim est loqui de Fide, aliud de præceptis rituum humanorum. Adfirmamus autem perspicuè & sine ambiguitate, nos credere omnes articulos Fidei comprehensos in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano. Et extat de toto corpore doctrinæ confessio Ecclesiarum nostrarum, consentiens cum Catholica Ecclesia, uidelicet Symbolis & ueteribus probatis Scriptoribus. In hac uera doctrina uerum Deum inuocamus, qui se patefecit misso Filio Domino nostro IESV Christo, crucifixo, & resuscitato, & colimus eum ijs cultibus, quos ipse præcepit, iuxta dictum: In præceptis meis ambulate. Et abhorremus ab omnibus fanaticis opinionibus, quæ pugnant cum Symbolis, & euertunt politicum ordinem, quales sunt opiniones Monachorum & Anabaptistarum. Fides autem qua amplectimur Symbola, nititur non auctoritate aut mandatis Ecclesiæ, sed perspicuo uerbo Dei, tametsi Ecclesiam Catholicam docentem piè audimus, & sinceræ uetustatis testimonijs confirmamur, sicut Paulus uult infirmos à firmitioribus confirmari.

V.

An credant extra illam Ecclesiam nec salutem, nec remissionem peccatorum esse, & quòd omnes, qui se scientes & volentes ab ea seiungunt, sint damnandi vt Heretici & Schismatici.

Respondeo?

DE Catholica Ecclesia concedo. De Pontificio agmine, quod ipsi nominant Romanam Ecclesiam, nego. Vt enim in Iudæa impij Pontifices, Zadducæi, & Pharisei, etiamsi dominantur, non erant Catholica Ecclesia Dei, quia non retinebant doctrinam Catholicæ Ecclesiæ Dei, videlicet Prophetarum. Sed Zacharias, Simeon, Maria, Elisabeth, Ioseph, & horum auditores, quanquàm pauci erant collati ad multitudinem hostium: tamen erant Catholica Ecclesia Dei, quia retinebant doctrinam Prophetarum. Ita hoc tempore Pontificij, cum sint hostes Euangelij, non sunt Catholica Ecclesia Dei, etiamsi dominantur & iactant successionem ordinariam. Et unitas Catholicæ Ecclesiæ est consensus in fundamento, videlicet in articulis fidei, & mandatis diuinis, etiamsi quæ est

est dissimilitudo in ritibus humanis. Quare adfirmamus, nos nec discedere nec discessisse à Catholica Ecclesia, quæ Symbola amplexa est, Apostolicum, Nicenum & Athanasianum, Nec à Patribus, Irenæo, Ambrosio, Augustino, Prospero & similibus, etiamsi qui ritus humani tunc alij fuerunt. Semper enim aliqua dissimilitudo rituum humanorum fuit, Sed à Pontificijs ut discederemus, necessaria causa est, quia scriptum est: Fugite Idola. Item: Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit. Item: Blasphemia Spiritus non remittetur.

VI.

An credant Catholicam Ecclesiam apud hos esse, qui nunc aduersantur Romanæ Ecclesiæ, & Episcopis, qui præ sunt ordinaria successione: An verò apud illos Christianos, qui nominantur Catholici, & retinent vnitatem

Ecclesiæ, obediens vni Romano Pontifici.

Respondeo perspicuè, Ecclesias nostram confessionem amplectentes uerissimè esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, & hoc tempore ueram Dei Ecclesiam, iuxta dictum: Oues meæ uocem

uocem meam audiunt. Et in his nostris cœtibus uerè sunt electi multi, iuxta dictum: Quos elegit, hos & uocauit. Et multorum confessio in supplicijs ostendit præsentiam Spiritus sancti. Ac doctrinam nostrarum Ecclesiarum congruere cum ueteris & purioris Ecclesiæ sententia, fateri necesse est eos, qui dextrè iudicant. Nec ideò nostræ Ecclesiæ non sunt membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, quia in alijs quibus est infirmitas & ignorantia aliqua, qui tamen retinent fundamentum, & sunt dociles, nec oppugnant agnitam ueritatem, quia de infirmis scriptum est: Infirmos assumite. Item: Alius supra fundamentum extruit stipulas.

De altera parte Articuli distinguo. Certissimum est defensores Idolorum & errorum pugnantium cum mandatis diuinis & Articulis Fidei, præsertim patefacta ueritate, non esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, ut apud Iudeos Blasphemi & Parricidæ, qui aduersabantur Christo & Apostolis, non erant membra Catholicæ Ecclesiæ Dei. Tales nunc sunt Pontifices Romani & eorum satellites, qui agnitæ ueritati aduersantur, & se uiciam exercent in homines pios. Fuerunt autem ante hanc lucem Euangelij multi sub eis, ut Bernhardus, Bonauentura, & alij multi, qui etsi habuerunt contagia errorum, tamen de fundamento melius senserunt quàm pleriq; alij. Taxarunt etiam crassos
errores

errores. Hos confugientes ad misericordiam, & deplorantes ignorantiam suam, fuisse membra Catholicae Ecclesiae, non negamus, ut etiam sub impijs Pontificibus & Phariseis scintilla uerae doctrinae in Nicodemo, Phariseo & alijs multis similibus fuit, qui dociles erant, & ueritatem querebant. Si qui nunc tales sunt exorta luce Euangelij, qui tamen infirmi sunt, hos hortamur, ut discant doctrinam patefactam, & uincant infirmitatem suam, nec suo exemplo stabiliant Idolorum cultus & errores, iuxta dictum: Fugite Idola.

VII.

An credant, sancta ἁγία Concilia in causis Fidei, quorum sententiae postea ab uniuersa Ecclesia receptae sunt, errasse? Et an liceat decreta eorum rursus in dubium vocare?

Respondeo de secunda parte.

SI quid ulla Synodus decreuit contra mandata diuina, seu contra articulos Fidei, necesse est illud decretum taxare. Vt cum proxima Tridentina

ſentina Synodus decretum fecit: Hominem ſemper
debere dubitare, an ſit in gratia.

Huic impio decreto neceſſe eſt aduerſari.
Tollit enim articulum: Credo remiſſionem pecca-
torum, & doctrinam de hoc articulo in ſcriptis
Prophetiſis & Apoſtolicis expreſſè traditam, ut in
hoc dicto: Iuſtificati fide pacem habemus. Conſir-
mate ſunt in Synodis inuocatio hominum mortuo-
rum, ſatiſfactiones & indulgentiæ, & adoratio
panis in circumgeſtatione. Item, Prohibitio coniu-
gij. His manifeſtis erroribus contradici neceſſe eſt:
Conſtat enim Synodos non condere nec abolere ar-
ticulos Fidei, nec poſſe abolere ullum mandatum
Dei. Semper igitur tenenda eſt Regula: Si quis ali-
ud Euangelium docet. Anathema ſit. Hæc de ſe-
cunda parte huius articuli ſatis ſit dixiſſe. Sciunt
enim omnes ſani, hanc noſtram reſponſionem ue-
ram & firmam eſſe.

In priore parte Articuli mirifica ſunt præ-
ſtigia. Interrogamur in genere, An ſanctæ Synodi
Oecumenicæ ac receptæ errauerint? Hac generali
interrogatione odia contra nos accendere ſtudent,
quòd uideamur omnes Synodos & omnia acta in
Synodis reprehendere. Nos uerò palàm fatemur,
oportere in Eccleſia iudicia eſſe, & adfirmamus
multas pias Synodos fuiſſe, & profuiſſe Eccleſiæ,
& maximè optamus nunc in his diſidijs rectè con-
ſitui,

fitui iudicium Ecclesie. Sed hoc quoque dicimus, Eu-
angelium prolatum ex sinu eterni Patris, & legem
Dei, qua uniuersam rationalem creaturam sibi ob-
ligatam esse uoluit, non posse ab ulla Synodo muta-
ri aut aboleri, iuxta dictum: Verbum Domini manet
in eternum. Dicimus etiam, Synodos in dijudicatione
dogmatum non habere potestatem Regiam seu pratoriam.
Cum ad politica iudicia adfertur dubitatio de lege
aliqua, Rex aut Prator dubia uerba legis humane
interpretatur, & circumstantiam determinat. Hec in-
terpretatio & determinatio ualet propter autori-
tatem regiam seu pratoriam, & parere necesse est, quia
Deus hac autoritate Magistratum armauit. Sed his
politicis iudicijs dissimilia sunt iudicia Ecclesie de
doctrina. Cum est controuersia allata τ̄ π̄ του νομ̄
διαφοιας ad synodum, & pia Synodus pronunciat quam
interpretationem amplectatur, ualet sententia, non
propter autoritatem ordinis, sed propter uerbum
Dei, de quo p̄ij suam confessionem alijs ostendunt,
& ex fontibus ipsis docent, hanc esse perpetuam
scripturę Prophetice & Apostolicę sententiam &
non aliam. Narrant etiam unde acceperint suam
sententiam. Ut cum Anabaptiste contendunt, pios
non debere uti defensione iudiciorum, quia dictum
sit: Si quis eripuerit tibi tunicam, relinque ei &
pallium. Synodus pronunciat, hic non prohiberi
nec damnari iudicia, nec petitionem defensionis in
iudi-

iudi-

iudicio, quia alibi expressè & sepe comprobatus est
ordo politicus, & ex fontibus ostendit discrimen iu-
sticiæ Spiritus seu aternæ, & ordinis politici. Ita
Synodi sententia est confessio pij coetus, quæ est uera,
& ualet propter fontes, necesse est enim Fidem niti
uerbo Dei. Sed tamen Ecclesia audienda est, quæ
docet nos de fontibus, iuxta dictum: Nisi arassetis
uitula mea non inuenissetis. Et quia aliquæ Synodi
lapse sunt, & omnibus temporibus homines labi
possunt, ideò decreta Synodorum ad normam, id
est, ad legem Dei & ad articulos Fidei conferenda
sunt.

Fuit frequentissima Synodus Syrmienfis, ubi
mutatum est uocabulum in Symbolo ὁμολογιῶν, &
supposita uox ὁμοιοῦ. Hanc perniciosam mutatio-
nem rursus emendauerunt sancti propter testimo-
nia Prophetica & Apostolica, non deterriti Synodi
frequentia. Vt autem antea diximus, nos amplecti
Symbola, Apostolicum, Nicenum & Athanasia-
num: Ita expressè adfirmamus, nos amplecti om-
nium Synodorum decreta, cum his Symbolis con-
gruentia, ut congruit Antiochena Synodus, quæ
damnauit Samosatenum, & antecessit Nicenam
annis 60. Ibi cum conuenissent multi, qui discipu-
los Apostolorum audierant, non addiderunt nouam
interpretationem, sicut ambigua legi Rex aut Præ-
tor addit nouam determinationem. Sed testati sunt,
à Iohan

à Iohanne hanc sententiam traditam esse, quòd λόγος
γ' ibi significet λόγος ὑφιστάμενος. Et pro-
tulerunt dicta de Filio ante assumptionem huma-
næ nature. Item dicta de eius omnipotentia: Ego
uitam eternam do eis. Quæ enim esset audacia de
re tanta nouam interpretationem gignere, & ad-
dere Deo coeternum filium, nisi antea doctrina de
filio testimonijs Prophetarum & Apostolorum
tradita esset? Decentur ergò & confirmantur pij
talibus testimonijs, iuxta dictum: Et tu conuersus
confirma fratres tuos.

Secunda est Nicena Synodus, quæ rursus
testata est, hanc doctrinam propagatam esse ab
Apostolis, & protulit dicta Prophetica & Apo-
stolica.

Eadem Synodus fecit decretum contra No-
natianos, & iussit recipi lapsos redeuntes ad pœni-
tentiam. Hæc quoq; Synodus tantum testis fuit de
doctrina antea tradita. Quomodo enim auderent
homines lapsis promittere reconciliationem, nisi
uoluntas Dei expressa esset in scriptis Prophetiis
& Apostolicis? Allegabantur etiam Exempla
superiorum temporum: Receptus est Petrus. Io-
hannes adolescentem qui se adiunxerat latronibus
recepit. Paulus recepit Corinthium incestum.

Congruunt cum Symbolis & Constantinopolitana
Synodus, quæ à Theodosio seniore indicta fuit, &
C deinde

deinde Theodosij secundi tempore Synodus Ephesia
na prior. Item Martiani tempore Chalcedonensis, in
quibus doctrina de duabus naturis in Filio recitata
est, quæ cum Symbolis congruit.

Fuit & pia Synodus Gangrensis contra super-
stitiones Monachorum congregata, qui damnabant
coniugia, & prohibebant quosdam cibos, & relicta
communi congregatione in administratione Sacra-
mentorum seorsum conueniebant, quia nolebant in-
teresse ministerijs Pastorum, qui erant mariti. De-
niq; scimus fuisse multas pias Synodos & utiles Ec-
clesia, & Deo gratias agimus, quod subinde aliquas
Synodos rexit ad emendationem errorum.

Sed fuerunt aliæ congregationes, quarum eti-
am fuit magna frequentia, in quibus facta sunt de-
creta contraria Symbolis, ut in Syrmio & Arimino
tēpore Cōstantij, ubi decretum est, ut pro ὁμοῶσιον
deinceps legeretur ὁμοιον, quod partes dissentientes
uiderentur hoc cothurno coniungi posse. Id gratum
fuit Imperatori Constantio. Theodosij Secundi
tempore, de controuersia Eutychis frequentissima
Synodus conuenit in urbe Epheso fuitq; ea Synodus
post priorem Ephesinam altera, ubi Eutychis error
stabilitus est à factione Antiocheni Episcopi, & se-
nex Flavianus Byzantij Episcopus uerberibus ex
confessu expulsus, qui ita percussus est, ut post tri-
duum extinctus sit. Hæc Synodus propter erroris
confir-

confirmationem & propter Latrocinia nominatur
ΛΗΣΙΟΝ. Talia exempla ostendunt posse errare
Synodos, & decreta earum conferenda esse ad nor-
mam, quæ nequaquam est ambigua aut mutabilis,
uidelicet ad scripta Prophetica & Apostolica, &
Symbola. Ideò Synodorum decreta cum hac norma
pugnantia taxare necesse est, Quale est Synodi
Constantiensis decretum, quod unam partem cœnæ
Domini populo adimit. Sic & de cæteris impijs de-
cretis, qualia multa in proxima Synodo Tridenti-
na facta sunt, iudicandum est. Hæc de Synodis hoc
loco breuiter respondeo.

VIII.

*An credant in sancta Catholica Ec-
clesia septem Sacramenta esse, Et,
an credant ea esse efficacia &
certa signa gratiæ?*

Respondeo.

NEgo esse septem illa, quæ Papistæ numerāt.
Nam ritus Papisticus unctionis, qui nunc
in usu est, est manifesta impietas. Consecra-
tiones olei, quæ nunc fiunt, sunt similes Magicis.
Additur item Inuocatio hominum mortuorum.
Hæc expressè damnamus. Falso autem citantur ex-
C 2 empla

empla Apostolorum, qui adhibebant olea ad curationem morborum. Nunc fingunt unctione tolli peccata, & manifestum est huic ritui unctionis non esse adiunctam promissionem gratiae.

Ritus confirmationis, quem retinent Pontificij, prorsus inane spectaculum est, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiae adiunctam habet. Cum autem Sacramenta nominentur actiones à Deo institutae, ut sint testimonia promissionis gratiae, ideoque habeant adiunctam promissionem, adfirmo haec duo, Baptismum & coenam Domini esse Sacramenta. Si quis etiam absolutionem uult nominare Sacramentum, non repugno, Quia promissio tradita est: Quorum remisistis peccata, &c. De effectu autem planè dico, In adultis fidem propriam in usu Sacramentorum necessariam esse, qua singuli sustentent se promissione gratiae, & intuentes testimonium illud confirmentur, ac statuunt, non propter hanc obedientiam dari gratiam, sed gratis propter filium Dei, iuxta dictum: Iustificamur autem gratis per redemptionem quae est in Christo Iesu per fidem.

Expresse autem deliramentum Pharisaicum damno, quod dicit, per Sacramenta ex opere operato, sine bono motu utentis, dari gratiam.

DE

DE IX. ARTICVLO,
QVI LOQVITVR
de Transubstantiatione, Et de tribus
sequentibus, qui loquuntur de ado-
ratione, simul respondeo.

CVM uera Sacramenta in Ecclesia sint actio-
nes institutæ à Deo, & nulla creatura possit
talem actionem instituere, cui sit addita
promissio gratiæ, seu rem ad quam fiat adoratio,
manifestum est nihil habere rationem ueri Sacra-
menti extra usum institutum, Vt si quis circum-
ferret aquam Baptismi, & diceret, ibi inclusum esse
Spiritus sanctum, & iuberet fieri adorationem ad
illam aquam, ibi prorsus esset Idoli cultus.

Eodem modo dico expresse de Papistica ado-
ratione panis, quam exercent extra usum, in sua ob-
latione, repositione, & circumgestatione. Et adfir-
mo hanc manifestam Idolatriam causam esse neces-
sariam, cur relinquendæ & fugiendæ sint ipsorum
congregationes, iuxta dictum: Fugite Idola.

Scriptum est in Daniele de Antiocho: De-
um Maozim colet auro & argento, Vbi non du-
bium est, significari id quod tunc fecit Antiochus,
uidelicet, Idoli adorationem, quod collocarat An-
tiochus

C 3

tiochus

tiochus in templum ueri Dei. Etsi autem cur Daniel usus sit adpellatione Maozim, disputatur, tamen soni uicinitas congruit ad nomen Maza, quod est panis seu cibus. Et cum Antiochus sit typus Antichristi, cogitent pii, multa Idola in colluue Pontificia coli uentris causa, inter quæ etiam est deprauatio Cœnæ Domini. Hæc dico, ut cum obijcitur nobis quòd Schismatum autores simus, pii se confirment & consolentur hac cogitatione, quòd mandato diuino cogamur Idola fugere.

Constituta hac firma sententia, quòd nihil habeat rationem Sacramenti extra usum institutum, Responso perspicua est ad Interrogationem Sedecimam, in qua Articulus querit: *Quæ sit sententia horum uerborum: Hoc facite ad mei recordationem.* Respondeo, Præcipit ut hoc faciamus quod institutum est, scilicet, Accipite, manducate, bibite ex hoc omnes. Nulla syllaba ibi legitur de oblatione & alijs speculaculis, sed Sumptio instituitur, & ita instituitur, ut fiat recordatio mortis & resurrectionis Christi, & beneficiorum eius, quod intelligatur de publica & priuata recordatione, sicut hæc uerba docent: Quotiescunq; hoc facitis, mortem Domini annunciate. Neruum publicæ & honestæ congregationis esse hanc sumptionem Filius Dei uoluit. Et quidem

in

in Paulo dulcis promissio addita est: Donec uenerit. Significat enim mansuram esse Ecclesiam, donec Filius Dei ueniet ad manifestum iudicium, & uelut Triumphans abiciet omnes hostes suos in aeternos cruciatus, & adducet Ecclesiam letam & triumphantem ad aeternum Patrem.

Hæc consolatio de duratione Ecclesiæ pijs grata est, & inuitare nos debet, ut libentius adiuuemus conseruationem instituti ministerij. Complectitur autem publica recordatio doctrinam uniuersam de filio Dei, & de eius beneficijs, de applicatione beneficiorum, de remissione peccatorum, de fide. Deinde & publicam gratiarum actionem, unde nomen est *εὐχαριστία*. Sit autem & priuata recordatio, quæ cõplectitur eadem, quæ recensui in publica recordatione.

Maxima pars Sacrificulorum facit illam suam oblationem, nec pœnitentiam, nec ullam piam cogitationem adferens, contaminata multis sceleribus, tantum ibi quærit lucellum, quo hanc operam more Ethnico uendit. De talibus scriptum est Esaie 28. Omnes mensæ repletæ sunt uomitu. Hæc mala intelligantur & deplorentur, & nos memores simus dicti Christi: Hoc facite in mei recordationem. Cogitemus quid institutum sit, non oblatio, cum dictum sit: Vna oblatione consummauit sanctos, Et sese obtulit Filius Dei, in sese deriuans iram aeterni Patris, iuxta dictum: Ego me pro eis sanctifico.

Sed sumptio instituta est, in qua fiat recordatio
summæ Euangelij.

Adferamus pœnitentiam, & cogitemus quàm
mirum hoc fœdus sit, quòd hæc persona, quæ non est
Angelus creatus, sed filius ὁμοῶσι & eterno Pa-
tri, & omnipotens, assumit massam nature nostræ,
& placata ira æterni Patris nos sibi inserit tan-
quàm surculos, & nos sibi membra facit. Hoc testa-
tur in hac sumptione. Verè & substantialiter adest,
applicat sese & sua beneficia communicatione cor-
poris & sanguinis sui, & uult nos credere, quòd
uerè sua morte meruerit nobis remissionem pecca-
torum & iusticiam, & resuscitatus uiuat, & nos
sibi membra faciat, & uerè uelit in nobis esse effi-
cax, sicut Hilarius inquit: Hæc sumpta & hausta
faciunt ut Christus sit in nobis, & nos in Christo.

In hac recordatione ardeant Fides, Inuo-
catio & Gratiarum actio. Hic usus à filio Dei in-
stitutus est, quem Ecclesiæ nostræ Dei beneficio
retinent, & ut retineatur, omnes pij conseruatio-
nem eius adiuuare debent. Hic usus est dulcissima
ᾠοὸν ἡ, in qua & ipse Filius Dei nobiscum fœdus
facit, quòd nos clementer recipiat, & nos uicissim
cum ipso fœdus facimus, quòd ei credamus, & be-
neficia eius grati accipiamus. Facit & inter sese
fœdus Ecclesiæ, ostendit confessionem, consensum
& concordiam.

Ex

Ex istis fundamentis respondeo & ad sequentes Articulos. Ad Quintum decimum dico: Nec Synodum nec ullum hominem posse prohibere alteram partem Cœnæ Domini, iuxta dictum: Testamentum hominis mutare non licet, quanto minus Testamentum Dei.

AD XVII.

An in Missa sit facienda Oblatio pro uiuis & mortuis?

Respondeo.

Non esse institutam Oblationem corporis & Sanguinis Christi, faciendam per Sacrificulos pro uiuis & mortuis, sed sumptionem & recordationem publicam & priuatam. Hæc nihil ad mortuos pertinent, ideo manifesta prophanatio est, fingere oblationem pro mortuis. Ac uetus Ecclesia propinqua temporibus Apostolorum, nec Purgatorium nec sacrificia pro mortuis nouit. Et dissimilitudo est Canonum Missæ etiam apud ipsos Græcos. Quod uerò interdum nomine oblationis aut Sacrificij uetustas utitur, intelligit totam actionem, Inuocationem & gratiarum actionem adiunctam sumptioni. Hæc rectè dici Sacrificia non dubium est.

C S Ad

AD XVIII.

*An consecratio Sacramenti valeat,
facta per non ordinatos
ab Episcopis.*

Respondeo perspicuè, Ordinationem Ministrorum Euangelij iustam esse in Ecclesijs nostris, iuxta dicta Pauli, ad Titum 1. Constituas in urbibus Presbyteros, sicut ordinaui: Et 2. Timoth. 2. Hæc commenda fidelibus hominibus, qui sunt idonei ad docendos alios. Nec dubium est, filium Dei & conseruatorem esse ministerij Euangelici, & in Ministerio efficacem esse, ubicunq; est coetus rectè docens Euangelium, iuxta dictum: Sedet ad dexteram æterni patris, dans dona hominibus, Pastores & doctores. Et Iohannis 15: Ego sum uitis, uos palmites, Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum copiosum. Hæc tota concio utrunq; confirmat: Et solum hunc coetum esse Ecclesiam Dei, in quo uox Euangelij est incorrupta: Et in eo coetu adesse Filium Dei, & ibi efficacem esse. Et quidem corda piorum, quæ ueras consolationes sentiunt, testantur filium DEI in ministerio Ecclesiarum nostrarum efficacem esse, iuxta hæc

hæc dicta: Accepistis spiritum adoptionis filiorum.
clamantem Abba Pater. Item: Sustinuit anima mea
in uerbo eius, sperauit anima mea in Domino.
Item: Euangelium est potentia DEI ad salutem
omni credenti. Item: Iustificati fide pacem habemus
apud Deum.

Tenebant partem ministerij Pontifices &
Pharisæi in Iudæa per Tyrannidem, uidelicet Cir-
cumcisionem. Doctrinam uerò & sacrificia cor-
rumpebant. Interea tamen DEVS efficax erat
uoce doctrinæ, quam sonabat uera Ecclesia, Za-
charias, Simeon, Elisabeth, Anna, Maria, & similes.
Ita nunc Pontificij retinent Baptismum. Doctri-
nam uerò & Cœnam Domini horribiliter cor-
rumpunt. Sed doctrinam Euangelij incorruptam,
& usum Sacramenti institutum Ecclesiæ nostræ
retinent. In his adest filius Dei, & est efficax in
ministerio instituto, sicut inquit: Ego sum uitis,
uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic
fert fructum copiosum.

Scio autem, atrociter declamare Pontifici-
os, non fieri consecrationem ab ijs, qui non sunt or-
dinati ab Episcopis. Deinde non esse Episcopos.
nisi confirmatos à Romano Episcopo. Hæc κακο-
ζηλία, Papistica refutatur etiam exemplo Orienta-
lium Ecclesiarū, quarum extat Epistola in 5. libro
Theodoretī,

Theodoret, in qua scribunt, Non oportere peti confirmationem à Romano Episcopo, sed satis esse, electionem fieri ab Ecclesia eius loci, adhibito uicino Episcopo uno uel pluribus, iuxta Synodi Nicenæ decretum.

Postremo quæ amentia esset, nostros ab ijs petere ordinationem, à quibus, si ad eos accederent, interficerentur?

XIX.

An credant, Tres esse partes Pœnitentiæ: Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem.

Planè respondeo, Enumerationem delictorum nec partem Pœnitentiæ, nec necessariam esse.

De Canonicis Satisfactionibus, quas Aduersarij nominant opera indebita, Respondeo, Eas non solum non esse partem pœnitentiæ, sed etiam falsos cultus, Et aduersarios affingere multos errores, quorum comprobatio est impia.

Ita simul responsum est de sequentibus duobus Articulis. Nec ipsorum delictorum, nec circumstantiarum enumeratio necessaria est, Nec satisfactio, quam nominant opera indebita, utilis est, Et ut Monachi eam declarant, est contumeliosa aduersus satisfactionem filij Dei.

Cum

Cum autem profit in conspectu habere aliquos insignes errores aduersariorum, quorum euidentis falsitas confirmet nos, ut minus angamur cum obijciuntur nobis scandala disidiorum & Schismatum, semper intueamur antithesin doctrinarum de Pœnitentia. Ibi cum tetros & perniciosos errores Aduersariorum aspiciamus, agamus Deo gratias, quod reddidit lucem ueræ doctrine, & firmas consolationes, Et letemur nos à societate defensionis errorum procul abesse.

Initium harum discordiarum fuit explicatio doctrine de pœnitentia, & refutatio imposturarum, quas nominant **INDVLGENTIAS**. Quodq; sequutum est tam atrox Schisma, non est culpa eorum qui ueritatem monstrarunt, sed factionis Pontificiæ, quæ ueritatem delere conatur, non solum edictis, sed etiam tyrannica sæuicia.

Longum autem esset hic repetere integrant Antithesin doctrinarum de Pœnitentia, & credo pijs omnibus notam esse. Hi intelligunt nos non mouere $\lambda\omicron\gamma\omicron\mu\alpha\chi\iota\alpha\varsigma$, sed res magnas & necessarias in Ecclesia illustrare.

Adfirmo hoc quoq; tale chaos esse in scriptis Monachorum de pœnitentia, ut ante nostras explicationes Aduersarij ne suos quidem Labyrinthos intellexerint.

De **CONTRITIONE** dicunt, oportere

tere

tere esse sufficientem contritionem. Hoc prorsus impossibile est. Et quò magis cresceret dolor, sine fide, eò magis ruerent homines in desperationem.

Secundò dicunt, Contritionem mereri remissionem culpæ. Hoc mendacium contumeliosum est contra meritum Christi, & delet Euangelium de fide, quod præcipit ut credamus remitti nobis peccata, & nos reputari iustos, gratis, propter solius filij Dei obedientiam, sicut scriptum est Romæ 3. & 4. Actorum 10. & alibi.

Tertius error est, quòd nihil dicunt de FIDE, accipiente gratis remissionem peccatorum. Imò docent, semper manendum esse in dubitatione. Ita ueram consolationem & uocem Euangelij, & discrimen Legis & Euangelij, prorsus delent. Hæc satis magna causa est, cur letemur nos à societate ipsorum abesse.

Quartus error: Vociferantur enumerationem delictorum necessariam esse, & addunt, Hanc pudefactionem mereri remissionem peccatorum. Hæc carnificina auxit dubitationes, quæ fides & inuocationem impediuerunt, & aut prophanitatem aut desperationem attulerunt.

Quintus error: Non intelligunt, apud ueteres spectacula Satisfactionum tantum fuisse ritus

ritus humanos, exempli causa receptos, ut alij ho-
mines commonescerent, nec fuisse merita remissio-
nis culpæ aut pœnæ coram Deo. Et apparet hos
ritus à uetustate Ethnica sumptos esse. Nam &
apud Ethnicos homicidæ gerebant signa reatus, ut
agnoscerentur ab alijs, & uitarentur tanquàm pol-
luti, nec cum eis mensæ & conuictus societas esset.
Ut, Orestes queritur se uagatum esse, nec admis-
sum ad aliorum mensas. Et Hercules interfectis fi-
lijs, uetat se à Theseo attingi. Hæc uestigia fuerunt
uetusti ritus patrum, quo fuerat ostensa Excommu-
nicatio, erantq; politica spectacula, non merita re-
missionis peccatorum coram Deo. Sed in Ecclesia
paulatim accessit superstitio.

Sextus error: Cùm Monachi ueteres historias
nescirent, impudenter finxerunt, remitti pœnas eter-
nas propter pœnas Purgatorij, Redimi autem pœ-
nas Purgatorij operibus indebitis in hac uita, &
sacrificio Missæ, & uarios ludos finxerunt. Mo-
nachatum, itinera ad longinqua templa, ut Orestes
profectus est ad Dianam Tauricam.

Hæ Tragœdiæ omnes tolluntur una Regula:
Frustra colunt me mandatis hominum. Firmissimè
etiam hæc Regula tenenda est, Non distrahen-
dam esse remissionem pœnæ æternæ à remissione
culpæ,

culpa, sed semper simul remitti & culpam & pœnas aternas, Et quidem propter filium Dei, gratis, sola fide, iuxta hæc dicta: Iustificati fide pacem habemus apud Deum. Item: O mors ero mors tua. Græci etiam nomine magis uerecundo usi sunt. Non nominarunt Satisfactionem, sed ἐπιτιμία, hoc est, increpationes seu castigationes.

Septimus error. Cùm creuissent illa onera, necessaria fuit relaxatio, quam nominarunt **INDVLGENTIAS**. Has postea uendiderunt, & uaria mendacia finxerunt. Dixerunt se merita Sanctorum applicare ementibus, & liberare animas ex Purgatorio.

Recitauim manifestos errores, qui traduntur à Pontificijs in sua doctrina de Pœnitentia, quorum consideratio pios confirmet, cogitantes se habere necessarias causas cur ab eis dissentiant.

Contra uerò simplex & perspicua ueritas in nostris Ecclesijs proponitur, comprehensa in his dictis Christi, quæ summam doctrinæ continent, Marci 1. Pœnitentiam agite, & credite Euangelio. Et Luce ultimo: In nomine meo predicatæ pœnitentiam & remissionem peccatorum. Et in iuramento dicitur: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Dicimus conuersionem ad Deum necessariam esse, quod & in iuramento adfirmatur, & in conuersione comprehendendi

prehendi dolores & consolationes. Hæc manifesta sunt ex ipso uocabulo CONVERSIONIS, & ex omnium Sanctorum experientia. Vtrunq; comprehendit Rex Ezechias. De doloribus inquit: Sicut Leo contriuit omnia ossa mea. Et de consolatione: Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Item: Corripis me, & uiuificas me. Paulus etiam usitatè duas partes Conuersionis facit: Mortificationem & Viuificationem, Quæ uocabula fiunt magis perspicua, cum ad conuersionem accommodantur.

Retineo autem de doloribus nomen Contritionis, quia usitatum est. Si quis uolet aliter loqui, si res easdem retinet, non pugno. Fugiendæ sunt enim λογισμαχίαι. De doloribus etiam perspicuitatis causa uolens prætereo multorum labyrinthos: de attritione & contritione, de metu pœnæ & amore iusticiæ &c. Cum sunt ueri dolores non simulati, Deus iudicat peccatum in cordibus, uerbo suo arguente peccatum, iuxta dictum: Per Legem cognitio peccati. Item: Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me &c.

Accedat autem & FIDES cogitatione promissionis in Euangelio traditæ, quæ affirmat gratis remitti peccata, & imputari iusticiam, & donari Spiritum sanctum & uitam æternam propter
D filium

filium Dei, & per eum. Hac fide & fiducia intuente filium Dei, certò accipitur remissio peccatorum, & consolatio & uiuificatio, quæ est altera pars conuersionis. Sic de consolatione dicitur Roma. 5: Iustificati fide pacem habemus. Et ad Ephesios 3. Per hunc habemus fiduciam & accessum per fidem in Iesum Christum. Et Act. 10. Hæc sunt perspicua omnibus pijs, qui habent exercitia pœnitentiæ, & inuocationis. Hanc doctrinam perspicuitatem, quæ Dei beneficio lucet in Ecclesijs nostris de pœnitentia seu conuersione, conseruare studeamus.

Certum est autem, illa fide, qua fit consolatio in conuersione, simul accipi Spiritum sanctum, qui & leticiam & inuocationem accendit, iuxta dictum: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, per quem clamamus Abba pater. Item: Effundam super domum Dauid spiritum gratiæ & precum. Per hunc & NOVA OBEDIENTIA inchoatur, iuxta dictum: Dabo legem meam in corda eorum. Item: Per fidem lex stabilitur. Item: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Hæc omnia in Sanctis adsidua lucta crescunt, in qua adsiduè clamandum est: Conuerte me Domine, & conuertar.

Placet

Placet mihi etiam retineri ritum **PRI-**
VATAE ABSOLUTIONIS, propter
multas grauisimas causas. Nec dubium est, uoce
Euangelij & multis & singulis annunciari re=
missionem peccatorum, iuxta dictum: **Quorum**
remiseritis peccata, remittentur eis. Item si di=
xerit: **Pœnitet me, remitte ei**, Vbi expressè de uno
loquitur. Nec tamen alliganda est remissio tan=
tùm ad priuatam absolutionem, sed uerè fit re=
missio in omni conuersione, in qua cogitata pro=
missione Euangelij fide accipitur consolatio. Habet
& Cœna Domini uim Absolutionis. Sacramenta
enim sunt applicationes promissionum. Potest au=
tem peti Absolutio priuata sine enumeratione de=
lictorum.

Expressè etiam taxamus errorem de
DUBITATIONE, quem pertinacissimè
defendunt Monachi, quòd uidelicet semper ma=
nendum sit in dubitatione, an sis in gratia.
Qui error & in Tridentina Synodo impio de=
creto confirmatus est. Hæret in hac humana
imbecillitate in omnibus tristis dubitatio. Ideò
autem **EVANGELIUM** prolatum est
ex arcano sinu æterni Patris, ut contra hanc du=
bitationem affirmet, uerè nos recipi propter
FILIVM, gratis, & placere **DEO**,
Et hanc promissionem uult **FIDE** accipi iuxta
D 2 dictum:

dictum: Ideò ex fide gratis, ut sit firma promissio,
Et nisi fides repugnet dubitationi, & eam uincat,
non fit inuocatio, iuxta dictum: Quomodo inuoca=
bunt, nisi credent? Fugit mens Deum, & fremit
aduersus eum, non inuocat, nec consolationem ul=
lam habere potest, nisi eluctetur ex dubitatione.
Hac tanta de re necesse est homines sepe commone=
fieri. Recenseatur & hic error Pontificiorum in=
ter grauissimas causas, propter quas necesse est nos
ab eis seiunctos esse.

Et quia consideratio uoluntatis DEI à
V E R B O inchoanda est, nec extra VER=
BVM DEI quærenda est, Et promissio uniuers=
salis & mandatum uniuersale & immutabile est, ut
credas filio Dei, in ueris doloribus luctandum est,
ut ei assentiaris, nec disputes contradictorias in Deo
uoluntates esse, sed sustentes te hac uoce: Venite ad
me omnes qui laboratis & onerati estis, egò refici=
am uos. In hac lucta ipse filius Dei te adiuuat, &
cùm uincit fides, certum est te accepisse remissio=
nem peccatorum, nec alij raptus Enthusiastici quæ=
rendi & expectandi sunt. Ipsa fides est hoc lumen,
quo Deus uerè uiuificat. Nec illa subito perficiunt=
tur, sed crescere & dolores & consolationes de=
bent, in quibus assiduè clamandum est: Conuerte
me Domine, & conuertar. Hæc omnia uerissima
esse pij norunt.

Cùm

Cum autem integra doctrina de poenitentia, Dei beneficio in scriptis nostrorum alibi saepe fideliter recitata sit, hic sum breuior. Tantum hoc usitatum Argumentum de Satisfactionibus hic repeto:

Ade, Dauidi, Manasse, Nabogdonosor non remittitur peccatum sine poena.

Ergo & Ecclesia debet nobis certas poenas imponere.

Nego consequentiam, & ratio est, Quia differentia est inter remissionem aeternae poenae, & poenae temporalis. Sententia DEI & sententia Ecclesiae eadem est de remissione poenae aeternae. Deus remittit culpam & poenam aeternam simul & R A T I S, propter filium, & idem annunciat Ecclesiae. Sed de poenis corporalibus Ecclesia nullum habet mandatum. Deus autem uarijs modis eas imponit, alias aliter. Poena Dauidis habet aliam causam quam afflictio Iob.

Considerentur autem & uniuersales & singulares cause afflictionum, ut consolationes recte accommodentur. Mors corporis est uniuersalis poena primi peccati in omnibus hominibus in hac deprauata natura, in conuersis & non conuersis. Deinde sunt singulares poenae multorum, uel ante conuersionem, ut sint commones factio-

D 3 nes

nes de poenitentia, uel post conuersionem, ut hortentur, ut crescat poenitentia, & sint exempla. Poena Nabogdonosor & Manasse antecedunt conuersionem, quia Deus sic eos commonefacit de poenitentia, iuxta dictum Esaie 29. Vexatio dat intellectum. Tristissima poena Dauidis sequitur conuersionem, quia Deus uult insigne exemplum conspici harum regularum: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item: Omnis anima, quae fecerit has abominationes, eradicabitur.

Ac differentias causarum docendi causa distinguimus, cum quatuor gradus afflictionum recensemus. Aliae enim sunt ὑμωγία, ut Dauidis exilium. Aliae δολιμασία, ut carcer Ioseph, erumnae Iob. Aliae sunt μαρτύρια, ut supplicium Baptistae aut Pauli. Quartum est λύτρωσις solius Christi passio.

Ecclesia autem nec imponit nec tollit mortem corporis, nec poenas, quibus Deus aut punit homines aut exercet. Et obedientia erga Deum in talibus calamitatibus necessaria est. Ideo insulse detorquent Monachi exempla illa ad Canonicas satisfactiones, quas nominant ipsi opera indebita.

Docendi sunt autem homines hoc quoque, Poenas corporales multipliciter mitigari propter
totam

totam conuersionem & nouam obedientiam, &
opera debita, ut in Zacharia dicitur: Conuertimi-
ni ad me, & ego conuertar ad uos. Ieremie 3.
Conuertimini ad me, & sanabo auersiones ue-
stras. Esai. 33. Panis datus est ei, Regem in
decore suo uidebunt. Esai. 1. Si fuerint pecca-
ta uestra ut coccinum & uermiculus, eritis candi-
di sicut nix. Et ad Corinth. dicit Paulus: Si
nos iudicemus ipsi, non iudicemur à Do-
mino, id est, Si uerè conuerteremur ad Do-
minum.

DE XXII. AR- TICULO.

*An credant in homine esse liberum
arbitrium?*

Respondeo.

Etiam in homine non renato est aliqua li-
bertas uoluntatis, quod attinet ad exter-
na opera facienda. Ut Achilles potest
imperare manibus, ut feriant Agamemnonem, ac
potest eas cohercere, ne feriant. Alexander potest
regere externos gestus, ne attingant Darij con-
iugem aut filias.

D 4 Hanc

Hanc libertatem aliquo modo reliquam esse, in hac corrupta natura, manifestum est. Quia nunc quoque talis est natura neruorum, ut, sicut cogitatione ciantur, obtemperare possint. Hanc libertatem uult Deus in omnibus hominibus reliquam esse, ut aliquo modo intelligant discrimen inter agens liberum & non liberum, & ut regi disciplina possit.

Ego, ut intelligi possit, dici de externis gestibus, & ut disputationes quasdam obscuras præteream, nomino eam libertatem regendæ locomotiue, quæ forma loquendi perspicuè intelligi potest ex puerili doctrina de potentijs animæ. Hæc rectio locomotiue, quæ est facere opera externa legi Dei congruentia, nominatur usitatè externa disciplina, quam seuerè præcipi à Deo manifestum est, & ex diuinis præceptis & comminationibus, ut dicitur: Lex posita est iniustis, parricidis, &c. Et ex horribilibus pœnis, quæ per genus humanum uagantur propter uiolationem disciplinæ, sicut de cædibus dicitur: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. De confusionibus libidinum: Omnis anima quæ fecerit has abominationes, eradicabitur. De furtis: Væ qui spolias, quia spoliaberis. De periurijs: Non habebit DEVS insontem, quicumque uanè usurpauerit nomen Domini.

Et

Et non tantum præcepit Magistratui Deus, ut has poenas exequatur, sed etiam adiuuat Magistratum, & cessante eo, fontes punit ipse, ut in poena Davidis & in exemplis innumerabilibus conspicitur. Quia ostendit testimonia prouidentiae, & uult intelligi discrimen iusticiae & iniusticiae, Et uult sciri se & iustum & iudicem esse. Hæc de disciplina sepe aliàs copiosè repetuntur.

Simul autem sciendum est, hanc libertatem regendæ locomotivæ, etiam horribiliter impediri duabus rebus, præsertim in impijs, uidelicet humana infirmitate & impulsionibus Diabolorum. Valde sepe cedunt homines prauis affectibus, qui rectum iudicium in mente reprimunt, & alias cogitationes accendunt, quæ adiuta impetu cordis, cient externa membra ad turpia opera, ut Medea inquit: Video meliora proboq; , Deteriora sequor. Et Phedra inquit apud Senecam:

Sic cum grauatam nauita aduersa ratens
Propellit unda, cedit inuanum labor,
Et uicta prono puppis aufertur uado,
Quod ratio poscit, impedit cæcus furor.

Quia utrunq; nascentes afferimus, & exiguam lucem, quæ est aliqua Legis noticia, & ingens incendium malorum affectuum, quos gignit

D S peccatum

peccatum originis, quia corda uacua timore Dei,
& uera fiducia D E I, seu uacua D E O, ar-
dent amore sui, appetunt res prohibitas, dolent,
fremunt, oderunt D E V M, leges & homines
impedientes, quo minus possint uagari ut cupi-
unt. De hac contumacia cordis dicitur Gene.
6. Omnis formatio cogitationum cordis humani
uana & mala est omni tempore, id est, ea quæ for-
mat ipsa natura cordis, non Deus, uana & mala
sunt. Etsi igitur aliquo modo regi externi ge-
stus possunt, tamen sæpe tantæ sunt flammæ inte-
riores cordis, ut turbato iudicio nerui impellantur
effusis spiritibus à corde, & cieant externa mem-
bra, Vt in ira effunduntur spiritus, & impellunt
neruos, simul offusa imaginatione, quasi res bona
sit depulso rei molestæ.

Hæc mala naturæ fiunt atrociora cum
accedunt singulares impulsiones Diabolicæ, de qui-
bus scriptum est: Satanus intravit in cor eius. Inde
sunt maxima mala generis humani, ut libidines &
parricidia Neronis, furores iniusta bella mouëtium,
audacia fingendi falsa dogmata, ut in Mahometo
& innumerabilibus Hereticis. Hæc impedimenta
libertatis consideranda sunt, & sciendum, in Ec-
clesia monstrari remedia, iuxta dictum: Filius Dei
apparuit, ut destruat opera Diaboli, ut infra rur-
sus dicendum erit, cum de libertate in renatis loquar.

Palam

Palam etiam reijcio & detestor Stoicos
& Manichæos furores, qui affirmant omnia neces-
sariò fieri, bonas & malas actiones, de quibus omit-
to hic longiores disputationes, Tantùm oro iunio-
res, ut fugiant has monstrosas opiniones, quæ sunt
contumeliosæ contra Deum, & perniciosæ mori-
bus. Nam si omnia necessariò fiunt, nihil opus est
deliberatione & diligentia, de qua Paulus dicit:
Accuratè ambulate, non ut fatui.

Vulgare malum est, quod reprehendit
Thucydides in suis ciuibus, Fastidire usitatas opi-
niones, & seruos esse absurdarum. Ita sæpe ho-
mines applaudunt monstrosis opinionibus, tantùm
quia monstrosæ sunt, & mirantur non intellectas.
Huius morbi contagia fugiant iuniores, & fontes
doctrinarum quærant. Firmissima ueritas est, De-
um nec uelle peccata, nec impellere uoluntates ad
peccandum, nec adiuuare nec approbare peccata,
sed uerè & horribiliter irasci peccatis. Scriptum
est enim: Deus non uolens impietatem tu es. Ioh-
han. 8. de Diabolo: Quando mendacium loqui-
tur, ex proprijs loquitur. 1. Iohan. 3. Qui
facit peccatum ex Diabolo est, quia ab initio Dia-
bolus peccat.

Cùm igitur non sit causa peccati Deus, nec
uelit peccatum, nec impellat uoluntates ad peccan-
dum.

dum, nec adiuuet, nec approbet peccatum, sed uerè
irascatur peccantibus, sequitur, Voluntates in Dia-
bolis & hominibus non coactas, sed sua libertate
abutentes auertisse se à Deo. Est igitur contingen-
tia, & contingentiae nostrarum actionum fons est
libertas uoluntatis.

Scio autem multa inextricabilia in hac
quaestione disputari, & fatendum est, multa fata-
lia & ordinata esse, ut poenas scelerum, sicut uerè
in Graecis uersibus dicitur:

εμαρτυροῦν γὰρ τῶν καλῶν βουλευμάτων
κακὰς ἀμοιβὰς ὅτι καρπὸς βροτοῖς.

Item Imperiorum translationes: & tamen
non extruatur inde scelera necessario fieri. Non
oportuit Sextum Tarquinium Lucretiam ui op-
primere, etiamsi poena diuino ordine secuta est. Sit
ea modestia ingeniorum, ut honestas sententias, &
quidem diuinitus traditas, modestè retineant, etiamsi
non omnes praestigias, quae contra struuntur, de-
struere possunt. Memini Franciscum Stadianum
excellentem ingenio dicere, se utranq; propositio-
nem credere; Esse determinationem diuinam, &
esse contingentiam, sed se non posse omnia contra-
ria explicare. Quanquam igitur in tanta dissi-
militudine euentuum, & in ipsis disputationibus
magna

magna est caligo, tamen certæ regulæ teneantur:
Deum non esse causam peccati. Et aliquam esse li-
bertatem regendæ Locomotiue, quia Paulus no-
minat iusticiam carnis, & manifestum est Deum
uelle regi disciplinam in omnibus. Nec discedamus
ab his regulis, ne animi incidant in Pyrrhonias du-
bitationes, quæ adferunt profanitatem, & odium
Dei & doctrinarum.

Etiam Plato intuens mirandam dissimili-
tudinem euentuum, quanquàm dissimiles causas re-
censet, tamen uerecundè diligentiam addidit lib. 4.
de legibus: Omnia quidem Deus & occasio huma-
na regunt uniuersa. Placidius tamen est conce-
dere tertium, sequi diligentiam, ut in tempestate
ars gubernatoris agentem adiuuat.

Recitata uera sententia de hoc gradu li-
bertatis in non renatis, profiteri & hoc necesse est
contra Pelagianos & Monachos: Hanc discipli-
nam nequaquàm esse impletionem legis DEI, quæ
concionatur de perfectâ conformitate cum DEO,
& interiore & exteriori obedientia, nec esse in-
choationem interioris obedientiæ, nec esse iustici-
am coram Deo, nec tollere peccata, nec mereri re-
missionem peccatorum. Ac sæpe perspicuè refutati
sunt Pharisaici errores, qui in Monachorum scri-
ptis de impletionem legis extant.

Accedo

Accedo ad secundam partem *Questionis*.
Et primum expressè damno Pelagianos, qui finxerunt non esse peccatum originis, & ita amplificauerunt liberum Arbitrium, ut dixerint, Homines uiribus naturalibus sine Spiritu sancto posse legi Dei satisfacere, interiore & exteriori obedientia. Abhorreo ab his blasphemijs contumeliosis in filium Dei, & in Spiritum sanctum, & delentibus ueram doctrinam de lege, peccato, gratia & de beneficijs Dei, quæ per filium Dominum nostrum Iesum Christum & Spiritum sanctum nobis exhibentur. Et amplector dictum filij Dei: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et dicta Pauli: Qui Spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Item: Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius, Et Deo gratias ago pro his summis bonis, pro donato FILIO & SPIRITU SANCTO. Non possunt tolli peccatum & mors libero arbitrio hominum, nec potest uoluntas humana inchoare interiorem obedientiam sine filio DEI, sine Euangelio, & sine Spiritu sancto. Talis non est libertas humanæ uoluntatis. Sed tamen in renatis qualis sit libertas, considerandum est, quia non est minor libertas in Ioseph, quàm in Scipione. Simul etiam considerandum est, quid intersit inter castitatem Ioseph, & castitatem Scipionis. Rursus igitur de rectione Locomotiue dico, quia hæ acti-
ones

ones magis à populo intelliguntur, & multæ sunt in communi uita, ac prodest omnibus hominibus, ostendi, quomodo etiam hæc disciplina in Sanctis Deo placeat, & fiat cultus Dei, de qua dicit Paulus: Sugillo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs prædicans ipse reprobus efficiar. Sic igitur perspicuè dico: Manet in sanctis libertas regendæ Locomotiue, quia Spiritus sanctus non debilitat naturam neruorum creatam à Deo, sed potius adiuuat, quia cogitatio uerbi Dei fit illustrior & firmitior in Ioseph, accensa à filio Dei per doctrinam, & motus in corde excitantur à Spiritu sancto. In Scipione etiamsi est cogitatio legis: Non moechaberis, Tamen in corde non ardet dilectio Dei, & sunt multæ errantes flammæ. In Achille cor est plenum ira, etiamsi manus reprimuntur.

In Dauide cum parcit Sauli, cogitationes multæ diuinitus offeruntur, & in corde est imago miseratio. Quare etiamsi foris hæc opera uidentur similia, tamen intus causæ dissimiles sunt. Filius DEI accendens cogitationem in mente per Doctrinam, & Spiritus sanctus, excitans motus in corde, qualis ipse est, & uoluntas obtemperat uolens, non coacta. Dauid præsertim cum haberet SPIRITVM SANCTVM, repugnare incendio adulterij poterat, & uolens peccat.

peccat, nec necesse fuit rapere eum alterius coniu-
gem. Repugnat Ioseph illecebris, & uolens re-
pugnat. Ut igitur & externa bona opera minus
impediantur naturæ infirmitate & insidijs Dia-
boli, & ut iusticia bonæ conscientie retineatur, in-
telligamus quàm magna auxilia Deus nobis dona-
uerit. Filius depellit Diabolos, iuxta dictum: Ad-
paruit Filius Dei, ut destruat opera Diaboli. Item:
Nemo rapiet oues meas ex manibus meis: Datur &
Spiritus sanctus, qui intus nos adiuuat, iuxta di-
ctum: Effundam super domum David Spiri-
tum gratiæ ac precum. Ac docet nos uox diuina
de utraq; re, & de precatione & de diligentia,
ut: Orate ne intretis in tentationem. Item, Sem-
per orate. Item: Quantò magis Pater uester
cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item:
Accuratè ambulate, non ut fatui. Et Rom. 6.
dulcissimè sequitur: Exhibete membra uestra ar-
ma iusticiæ Deo, etsi in Græco uerbo *ἄσκη-
σας* maior est Emphasis, admouete. Nominat
autem M E M B R A, quod usitatè dicimus po-
tentias omnes, interiora & exteriora membra.
Vult lucere in mente ueras cogitationes de do-
ctrina diuinitus tradita, uult uinci dubitationes,
& confirmari adhesionem in ueris sententijs, uult
refutari contraria. Deinde uult comitem esse uo-
luntatem filij Dei docentis mentem & Spiritus
sancti

sancti trahentis seu ducentis, ut uerbo Pauli utamur, uult in corde reprimi praua incendia, uult sensus, linguam, manus frenari, uult uitari occasiones lapsuum. Hæc uera, perspicua & utilia esse omnibus pijs manifestissimum est. Prodest enim utrunq; confirmari, inuocationem & diligentiam, & in his exercitijs crescit lux in mente.

Simul etiam cogitandum est, quomodo hæc obedientia Deo placeat, quæ etsi in alijs ardentior est, in alijs languidior, tamen nequaquam satisfacit legi Dei, sed pertinet ad iusticiam bonæ conscientie, de qua Paulus dicit: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Persona iusta est sola fide propter Mediatorem. Deinde placet obedientia, quæ est iusticia bonæ conscientie, quæ regitur inuocatione Dei & Spiritu sancto, & est fructus Spiritus sancti, & cultus Dei, quia petitur, sentitur & prædicatur auxiliũ Dei, & ostenditur quòd Deo hic honos tribuatur, qui in credente propter Filium placet, sicut Petrus inquit: Offerre hostias spirituales acceptas Deo per IESVM Christum: & in ea agnitione auxiliij diuini aguntur gratiæ Deo. Hanc totam doctrinam, quomodo disciplina & præstari possit & placeat, utilem esse omnibus pijs manifestum est.

Iam considerentur, & actiones propriæ inuocationum, de quibus dicit Ieremias: Scio Domi-

E ne;

ne, non est hominis uia eius. Verissimum est, miran-
dis modis à Deo colligi, gubernari, protegi, libe-
rari & seruari Ecclesiam, & dari bonos euentus,
ut dicitur Esaiæ 46. Ego feci, ego gestabo & sal-
uabo, ego ipse etiam in senecta gestabo uos. Nec
magnitudini & multitudini periculorum & nego-
ciorum pares esse humanas uires, multaq; accidere
omnibus hominibus inextricabilia humanis consi-
lijs & uiribus, manifestissimum est, ut cum familia
Nohe seruatur in undis: multitudo Israel ad mare
rubrum, Daniel inter leones. Et singuli suas erum-
nas, mitigationes & liberationes intueantur. Quan-
quàm igitur ualde multa fiunt à solo Deo in tali-
bus liberationibus, tamen non delendæ sunt regulæ,
quæ præcipiunt inuocationem, diligentiam ac labo-
rem, qui etiam in renatis aliqua ex parte sunt uo-
luntatis, de quibus dicitur Roma. 12. Qui præest,
præstet diligentiam. 1. Corin. 4. Hoc requiritur,
ut fideles simus. Vult Deus conspici suam præsentiam
in Ecclesia in mirandis liberationibus, uult sciri
quòd exaudiat inuocantes, & uult inuocari, uult
etiam nos esse organa aliquorum laborum, quos &
ipse adiuuat, sicut dicitur: Labor uester non est in-
anis in Domino.

Sunt in renatis in interiore homine multi mag-
ni dolores de peccatis & de pœnis proprijs & pu-
blicis: & rursus consolationes, fides, inuocatio Dei,
leticia

leticia in Deo, initium dilectionis Dei, timor filialis,
patientia. De hoc genere etiam fatendum est, multa
feri in omnibus sanctis, in quibus uoluntas habet se
tantum ut subiectum patiens, ut 2. Corin. 1. dicitur.
Excellenter onerati fuimus supra uires, ut despera-
remus de uita, & quidem ipsi in nobis responsum mor-
tis habuimus, ne confidamus in nobis, sed in Deo, qui
exuscitat mortuos, qui ex tanta morte nos liberauit
& liberat: Sed tamen in communibus exercitijs fidei et
inuocationis, quia Paulus dicit: Mente seruo legi
Dei, significat etiam uoluntatem, quatenus sanari
cepit, comitem esse Spiritus sancti. Et tamen restat in
homine multum caliginis, dubitationis, & magna con-
tumacia cordis, ut in uulnere quod sanari cepit,
magna pars adhuc restat putris & purulenta. No-
mina enim regenerationis & renouationis signifi-
cant aliquam fieri mutationem, in aliqua parte homi-
nis, non significant tantum inhabitationem sine mu-
tatione nostri, sicut in arcam uestis imponitur. Ideo
etiam precipitur, ut illa initia fidei exerceamus, sicut
Paulus iubet Timotheum ἀναρωτησῆτε donum Dei
quod in ipso erat. Et 2. Cor. 6. Hortamur ne fru-
stra gratiam Dei acceperitis. Manifestum est enim
crescere fidem collectione testimoniorum, & precati-
one, ut precipit Paulus: Esto assiduus & intentus in
lectione, doctrina & consolatione. Itē: Sermo Chri-
sti habitet in uobis opulenter, in omni sapientia, &

B 2 docete

docete & emendate uos mutuo. Item: Orate ne in-
tretis in tentationem, petite & accipietis.

Fit & ipsa precatio ardentior, cum accedit cogitatio de periculis & calamitatibus nostris & nostrorum. Item de precepto diuino, de promissionibus & de presentia Dei exaudientis inuocantes. Deniq; nihil dubium est, ocio & negligentia languesceri aut extinguere dona, sicut docet parabola de negociantibus, Matthæi, 13.

Manifestum est & uariè oppugnari fidem in illis ipsis quoq; qui ad Deum conuersi, renati, & sancti sunt, cum aut aspiciunt suam infirmitatem, aut disputant de electione. His certè opus est labore querente dicta, quæ Deus consolationis causa proposuit. Indignitati opponantur dicta de gratuita reconciliatione propter filium, & de intercessione filij, qui inquit: Pater dilige eos ea dilectione, qua me diligis. De Electione teneant consolatione: Beati mortui qui in Domino moriuntur, nec inquirent ea, quæ Deus non iussit inquire, sicut Siracides inquit: Quæ præcepit tibi Deus, sanctè cogita.

Retineant igitur conuersi certitudinem, nec succumbant dubitationi, quæ affert prophanitatem aut desperationem. Sicut Tridentina Synodus fecerat decretum, semper dubitandum esse. Reuera statuunt pij, cum in ueris doloribus eriguntur uoce Euangelij, tunc se & habere reconciliationem &

Arra

Arrabonem Spiritum sanctum. Nitantur autem
Verbo, iuxta dictum: Sperauit anima mea in uerbo
eius, sperauit anima mea in Domino. Excuteretur
autem Spiritus sanctus, si uoluntas succumberet du-
bitationi. Semper in hac uita in sanctis durat hæc
lucta de indignitate & de particularitate, & cum
uincit dubitatio, sequuntur in corde fuga & fremi-
tus aduersus Deum, & odium Dei, aut horribilis
prophanitas, aut desperatio, sicut Cain inquit: Ma-
ior est iniquitas mea quam ut remitti possit. Et de
multis extant historiae, qui desperatione oppressi
sunt propter disputationem de electione seu de par-
ticularitate, ut ante paucos annos quidam nomine
Spiera in Italia hoc modo perijt. Et ego memini
quendam, qui huc uenit ut consolationem audiret,
ac fatebatur se sæpe relapsum esse in adulteria, Hic
cum doceretur à Reuerendo Domino Pastore, Do-
ctore Pomerano, ut si doleret se peccasse, peteret
absolutionem, & crederet Euangelio, ac statueret se
uerè recipi à Deo gratis propter filium, ibi ille cõ-
tra, se fortassis non esse electum disputat, Pastor in-
bet eum credere promissioni, omissa illa disputati-
one. Tum ille spreta uoce promissionis inquit: Qua-
lis hic Deus esset, qui me non posset damnare? Hæc
est rationis imaginatio discedentis à uerbo Dei.
Non est autem efficax Spiritus sanctus in eo, qui ne
uult quidem audire Euangelium, cum scriptum sit:

Fides ex auditu est. Sint igitur noti fontes ueræ
consolationis, & sciamus non ex Lege, nec ex rati-
one iudicandum esse, sed ex Euangelio, quod filius
Dei ex sinu aeterni Patris protulit. Inde contra in-
dignitatem & contra uocem Cain opponamus me-
ritum filij, & promissionem de gratuita remissione:
Gratia exuberat supra delictum. Itē: iustificati gra-
tis fide: & audiamus dicta, quæ præcipiunt ut filio
credamus. Hunc audite. Qui non credit iam iudica-
tus est. 1. Iohan. 5. Qui non credit Deo, menda-
cem facit eum. Est autem & in plurimis renatis
languida fides, & ut parua scintilla in magna ca-
ligine, & inchoata nouitas est ut parua guttula
collata ad amplitudinem Oceani. Nemo unius præ-
cepti magnitudinem perspicit, & hærent in rena-
tis multæ sordes & multa peccata, sicut Iob inquit:
Verè scio quòd non est iustus homo coram DEO.
Hæc quanquàm ita sunt, & nostra miseria ueris
doloribus deploranda est, ut Paulus clamat, Miser
ego homo, Et in Psalmis dicitur, Dixi confitebor
aduersum me iniusticiam meam Domino. Item,
Tibi tantum sum peccator, &c. tamen uincat fides,
qua statuant conuersi ad Deum se habere remissi-
onem peccatorum, placere Deo, & iustos esse sola
fide propter Mediatorem, quanquàm adhuc in no-
bis tanta est infirmitas & immundities, cui oppo-
namus hæc dicta: Gratia exuberat supra dictum.

Item:

Item: Ex ore infantium & lactentium perfecisti
laudem. Item, Infirmum in fide suscipite. Item, Cre-
do DOMINE, sed opem fer imbecillitati meae. In
his exercitijs crescunt fides & alia dona Spiritus
sancti.

Hanc consolationem Papista delent, qui iubent
manere in dubitatione. Enthusiastici uerò transfe-
runt à uerbo DEI & fide in simulatos afflatus,
iubent etiam manere in dubitatione, donec sentias te
rapi, & cogi repugnantem ut credas. Contra hanc
imaginationem etiam uoce Euangelij nos sustente-
mus. Regula firmissima est: Milita bonam mi-
litiā, retinens fidem & bonam conscientiam.
Quare conuersi non recidant in dubitationem, ita
ut uincat dubitatio, quam sequuntur fuga & fre-
mitus aduersus Deum, uel prophanitas uel despe-
ratio, ut multi recidunt, de quibus dicitur Lucae 8.
Diabolus rapit uerbum ex corde eorum. Habent au-
tē conuersi auxilium, quod non aspernentur, uideli-
cet SPIRITVM SANCTVM, quem non
contristent, sed cogitatione uerbi Dei & ardenti
precaatione excitent, sicut Paulus iubet Timotheum
ἀναλωσθε τὸ πνεῦμα donum Dei.

Quaquam autem hi motus in alijs arden-
tiores, in alijs languidiores sunt, tamen etiam in-
firmi sciant, se debere & posse iuuante Spiritu
sancto

sancto dubitationi repugnare. Et hic monendi sunt infirmi, ut in inuocatione cogitent de aeterno Patre & filio Domino nostro Iesu Christo, & spiritu Sancto: Cogitent quid inuocent, cur exaudiantur, & cur detur Spiritus sanctus, non existiment eum frustra dari, sed uelle Deum, ut & ipsum Spiritum sanctum agnoscamus, & magnitudinem doni cogitemus, & serio petamus, sicut scriptum est: Quanto magis pater uester caelestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item: Effundam super domum Dauid Spiritum gratiae & precum. At multi etiam si quid cogitant in precatione de redemptore Filio, tamen nihil cogitant de Spiritu sancto, neque quid sit, neque cur detur. Hic stupor deplorandus & emendandus est.

Sicut igitur etiam conuersi postea consolatione erigendi sunt, ita in ipsa conuersione dicendum est ijs, qui iam habent dolores, ne maneat in dubitatione, donec ui cogantur credere, sed audiant & cogitent Euangelium, quo Deus est efficax & trahit corda, & sciant se tunc esse illos auditores, ad quos dictum est: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item: Vbi habitabit Dominus? In spiritu contrito & humiliato & tremente sermones meos. Nec tales, qui sunt in ueris doloribus, turbandi sunt disputationibus de electione, de qua perspicua & firma

firma consolatio est ex effectu sumenda: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Iam in presentibus doloribus cogitent quid præceperit Deus, uidelicet ut audiant Euangelium, nec omisso Euangelio querant alia. Regulam igitur teneant: Quæ præcepit Deus, hæc sanctè cogita. Nota sunt autem præcepta immutabilia: Agite pœnitentiam, & credite Euangelio. Item de filio: Hunc audite. Cur prius scire uis, an sis electus, quàm credis Euangelio?

Sed dicunt illi disputatores, Euangelium tantum ad electos pertinere. Ad id respondeo, etsi non omnes accipiunt consolationem (ut prius de adultero illo dixi) tamen promissio est uniuersalis. & certum est pertinere eam ad omnes qui eam accipiunt. Proponamus igitur nobis uniuersalia dicta. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Rom. 10. Idem omnium Dominus diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11. Conclufit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. 1. Timoth. 3. Deus uult omnes homines saluos fieri. Roma. 2. Non est acceptio personarum apud Deum.

Deniq; manifestissimum est, mandatum Dei uniuersale & immutabile esse, ut omnes credant filio, iuxta dictum: Hunc audite. Et in Psalmo:

E 5 Beati

Beati omnes qui confidunt in eum. Hi qui sunt in doloribus, non maneant in dubitatione, quia id esset cumulare horribilia peccata, nolle audire filium Dei, nolle cogitare de immensa bonitate Dei, mitentis filium, copulantem sibi humanam naturam, nolle credere promissioni, fremere aduersus Deum. Sed repugnent dubitationi. Cumq; disputant fidem Dei donum esse, sciant donari per uerbum, & sustentantem se uoce Euangelij uerè trahi spiritu sancto inchoante consolationem & accendente inuocationem, qua assidue petendum est: Conuerte me Domine & conuertar. Item: Credo Domine, sed opem fer imbecillitati meæ. Hæc in docendo & consolando, & in ipsa experientia usum habent. Hoc modo & in scriptis & coram Lutherus interrogantes consolatus est, ut multi norunt, qui adhuc uiuunt. Et congruunt hæc ad uetera dicta: Præcedente gratia, comitante uoluntate. Et Nazianzenus uerecundè loquens de uoluntate, sic ait: Πᾶρ τὸ κατορθώμενον παρὰ θεοῦ ὅτι, δ' ἔδοται δὲ τοῖς καλῶν ἰσχυρίων καὶ οὕτω νέεσσι. Oritur à uerbo, uocari & trahi inquit uoluntatem, quæ non expectet coactionem, sed luctetur, ut assentiatur promissioni. Donec enim omnino repugnat uoluntas, nulla facta est conuersio. Ideo inquit Chrysostomus: ἔλκει μὲν ὁ θεὸς, βεβλόμηνον δὲ ἔλκει.

Semper

Semper Ecclesiam hi duo exercitus hosti-
les circumfident, Pelagiani & Enthusiastici. Pela-
gianorum similes fuerunt Pharisei, & deinde Pa-
pistici, & magnæ legiones Monachorum, qui fini-
xerunt externa disciplina legi Dei satisfieri, &
mereri homines illa umbra disciplinæ remissionem
peccatorum, & iustos esse. Enthusiastici sunt, qui
gloriosè iactitant adflatus sine uerbo Dei, ut Ana-
baptista, & Stenckfeldius multis uoluminibus con-
tendit Deum se communicare hominibus sine mi-
nisterio seu cogitatione doctrinæ. Postea accedere
doctrinam, ut exterior homo habeat exercitium.
Hæc fanatica prorsus improbanda sunt.

Alij non uolunt uideri tollere doctrinam,
Et tamen remouent consolationem, quæ inchoatur
uerbo, cum disputant promissionem particularem
esse, & ponunt contradictorias uoluntates in
Deo. His oppono dictum: Fides ex auditu est. Et
quæ potest esse fides, si depellatur mens à promissi-
one his fulminibus? Fortassis nihil ad te pertinet
promissio, Expecta uiolentos raptus & coactio-
nem.

Scio alias disputationes horridiores à qui-
busdam moueri, quarum certè modum aliquem
esse oportet. Ego his qui sunt in cœtu uocato-
rum, & sunt in doloribus, propono uniuersalem
promissionem, Nee pono contradictorias in Deo
uolun-

uoluntates, & saepe cogito agonem cuiusdam sancti uiri, qui subinde repetebat hanc uocem ante mortem: Lucerna pedibus meis VERBUM tuum. Vidimus ipsum Lutherum in suo quodam agone ego & alij saepe repetentem hoc dictum, Concluserunt omnes sub peccatum, ut omnium misereatur. Memini sanctam Matronam his uerbis saepe repetitis in agone ostendere se uera consolatione erectam esse, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

Et nota est mihi DEI beneficio, antiquitas. Congruit haec sententia in qua acquiesco, cum sanioribus Scriptoribus pie uetustatis. Et qui Augustinum durius interpretantur, iniuriam ei faciunt. Et tamen simul fateor plurima Deum in omnibus sanctis ita agere, ut uoluntas tantum sit subiectum patiens. Interea tamen regula tenenda est, Fides ex auditu est, cogitatione promissionis nos sustentemus, repugnemus diffidentiae, & inter ueros gemitus dicamus, Credo Domine, opem fermebecillitati meae.

ARTICVLVS XXIII.

An

*An sola fide Homo iustifi-
cetur?*

Respondeo planè & perspicuè: Vera est propositio, & firmissimè retinenda: Homo iustificatur sola fide, scilicet, coram Deo, & particula exclusiua expressa est à Paulo uocabulo GRATIS. Nec alia est sententia huius propositionis in Ecclesijs nostris, quàm quæ est uerborum Pauli Romanos 3. Iustificamur autem gratis ipsius gratia per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem posuit propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et quomodo intelligantur uocabula & tota propositio, id ex longioribus scriptis sumi potest.

Ac nequaquàm transformo Pauli dicta in Synecdochen Origenicam aut Stenckfeldianam, quæ omnes sic interpretantur Paulum: Fide præparamur ad iusticiam, ut postea alia re, scilicet, alijs uirtutibus, Dilectione seu Nouitate, seu iusticia Essentiali simus iusti coram Deo, ut si dicas: Motu corpus animale calefit, id est, præparatur ad calorem, ut postea alia re. s. calore, sit calidum. Sic Papistæ dicunt, Homo est iustus fide formata, qui hoc uolunt, non fide, sed cæteris uirtutibus hominem iustum esse.

Idem

Idem sentit Osiander, sed nominat causam pro effectu: Homo est iustus Deo ipso habitante in homine, & efficiente nouas uirtutes.

Etsi autem uerum est, cum in conuersione fit uera consolatio fide per spiritum sanctum, habitare Deum in cordibus, & inchoari nouam obedientiam, Tamen semper statuendum est in hac uita, personam iustam esse coram Deo, sola fide, id est, habere remissionem peccatorum, & reconciliationem seu imputationem iusticiæ, placere seu acceptam esse personam Deo ad uitam æternam & hæredem uitæ æternæ sola fide, id est, fiducia mediatoris, Vt quanquàm in Paulo renato habitat Deus, & sunt excellentes uirtutes, Tamen quia adhuc in eo peccatum est in hac uita, persona habet remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticiæ, & est iusta, placens Deo, & accepta ad uitam æternam sola fide, id est, propter solum Mediatorem.

Hic intellectus propositionis confirmatur per hanc Antithesin: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Item: Verè scio quòd homo non sit iustus coram Deo.

Alterum membrum Antithesis: Iustificamur gratis fide propter Christum.

Agnoscit Paulus, se in iudicio Dei nec propter opera, nec propter excellentes uirtutes donatas à Deo,

Deo, iustum esse, id est, habere remissionem peccatorum, & imputationem iusticie, & acceptum ad uitam eternam: Sed propter Mediatorem, sola fide. Ita semper accedimus ad Deum fiducia solius Mediatoris, sicut Daniel inquit. Non propter iusticiam nostram, sed per misericordiam propter Dominum exaudi nos.

Hanc consolationem ueram & necessariam esse omnes pii intelligunt. Et tamen postquam persona fide recepta est, & pacem habet apud Deum, sequens nouitas est iusticia, id est, obedientia congruens cum uerbo Dei, & in credente placens Deo, sicut Petrus inquit: Offerite Deo hostias spirituales acceptas Deo per Iesum Christum.

Deinde qui non retinent Exclusiuam, delabuntur in Synecdochen Origenicam aut Papisticam, etiamsi apud alios alie sunt uerborum prestigiæ, ut, quicumq; sic interpretantur dictum: Fide sumus iusti, id est, impressa nouitate. Id cum dicunt, dissentiunt à seipsis, quia hæc dicta discrepant, Sola fide, & Sola nouitate.

Clamat autem uniuersa doctrina Prophetica & Apostolica, Sola misericordia homines in hac uita certò propter Mediatorem iustos esse, & hæc misericordia apprehenditur sola fide, qua audientes promissionem reconciliationis, & intuentes
FILIVM Dei Mediatorem sustentamus nos in
ueris

ueris doloribus, sicut in Psalmo dicitur: Saluum me fac propter misericordiam tuam.

Et hac ipsa fide per Spiritum sanctum fit consolatio, & liberatio ex doloribus inferorum, de qua dicitur: Iustificati fide pacem habemus apud Deum.

Et hæc ipsa fides & pax, id est, læticia, qua acquiescimus in Deo, sunt motus accensi per Spiritum sanctum, in quibus motibus uerè agnoscuntur æternus Pater remittens peccata, Et filius Mediator, propter quem remittuntur peccata, & imputatur iusticia, Et Spiritus sanctus lætificans & uiuificans corda, sicut Paulus inquit: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba pater. Item Ephes. i. Audito Euangelio credentes obsignati estis Spiritu sancto, qui est arrabō hereditatis.

Etsi autem interdum ueteres scriptores negligentius locuti sunt, tamen non dubium est, omnes conuersos ad Deum testari, hanc sententiam ueram esse, quam multi didicerunt etiam in sua conuersione, quanquàm in explicando aliàs magis, aliàs minus planè loquuntur.

Rectè loquitur Bernardus in sermone tricesimo secundo in Cantico, si sine calumnia intelligatur: Quisquis pro peccatis compunctus esurit & sitit iusticiam, & credit in te, qui iustificas impium,
is per

is per solam fidem iustificatus pacem habebit apud
Deum. Hæc uerba rectè intellecta suffragantur
nostræ sententiæ.

Sic & Basilius particula SOLA FI-
DE usus est in concione de Humilitate: Qui glo-
riatur, in Domino gloriatur, dicens quòd Christus
nobis factus sit sapientia à Deo, iusticia & sancti-
ficatio, sicut scriptum est: Qui gloriatur, in Domi-
no gloriatur. Hæc est enim perfecta & integra glo-
riatio in Deo, quando neq; propter iusticiam suam
quisquam effertur, sed agnoscit se indigere uera
iusticia, Fide autem sola in Christum iustificari.
Deniq; Antithesis consideretur. Pontificij delent
consolationem, quæ est propriissima uox Euange-
lij. Iubent enim semper dubitare, an sis in gratia.
Hæc dubitatio cum sit impia, necesse est contradi-
ctoriam sententiam retineri, quòd in conuersione
oporteat fide accipi remissionem peccatorum, &
statui quòd sis in gratia. Et hæc fides nititur sola
misericordia propter Mediatorem promissa, iuxta
dictum: Ideò ex fide gratis, ut sit firma promissio.

Hæc antithesis ualdè perspicuè refutat Ponti-
ficios. Quia ubi hæret dubitatio, quam docent,
corda fugiunt Deum, non inuocant, & sequitur
aut prophanitas aut desperatio, iuxta dictum: Quo-
modo

F modo

modo inuocabunt non credentes. Et Augustinus inquit: Precatio sine Fide peccatum est. Et extant perspicua dicta saniorum scriptorum, quae simul & dubitationem prohibent & continent exclusiuam, Ut, Augustinus inquit: Totius fiducia certitudo est in precioso sanguine Christi. Item: Tota spes mea est in morte Domini mei &c.

Extant autem nostrae declarationes & confirmationes, ex quibus etiam sumatur responsio ad praestigias, quibus obruere ueritatem Pontificij conantur.

ARTICVLVS XXIII.

*An credant Bona opera facta in
Dilectione, esse merita
uitae aeternae?*

Planè respondeo: Bona opera etiam renatorum nequaquam sunt merita uitae aeternae: sed simul gratis propter Filium DEI, sola Fide, iustificatur homo & uiuificatur Spiritu sancto, & fit haeres uitae aeternae, sicut expressè Paulus inquit: Donum Dei est uita aeterna. Et Iohan. 3. Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed ha-
beat

beat uitam eternam. Item Iohan. 17. Hæc est uita
eterna, ut agnoscant te solum uerum Deum, &
quem misisti Iesum esse Christum. Item, 1. Iohan. 5.
Qui habet filium, habet uitam, &c.

Illustrat autem & hanc sententiam An-
tithesis: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis
uiuens. Item, Vere scio, quod non sit homo iustus
coram Deo. Ergò nostra obedientia non est meritum
seu precium uitæ eternæ, seu res digna uita eterna.

Hanc consolationem, quæ est perspicua
uox Euangelij, retineri necesse est. Nec inde sequi-
tur, Bona opera non sunt meritum uitæ eternæ.
Ergò concessa est licentia scelerum, sicut Antino-
morum doctrina & uita sonant. His opponimus
hanc firmissimam propositionem: Debitores sumus,
non carni, ut secundum carnem uiuamus. Item. 1.
Cor. 6. Ne erretis, neq; scortatores, neq; Idolatræ,
neq; mœchi, &c. regnum Dei possidebunt. Gila. 5.
Talia facientes regnum Dei non possidebunt. 1. Ti-
mothe. 1. Milita bonam militiam retinens Fidem
& bonam conscientiam. Neq; enim Filius Dei ideo
sustinuit ineffabiles dolores in agone & in morte,
ut tu furenter laxes frenum omnibus cupidita-
tibus. Sed uenit ut destruat opera Diaboli,
Et sic destruit: Merito & Efficacia. Meretur no-
bis remissionem peccatorum, imputationem iu-
sticiæ, donationem Spiritus sancti & uitæ eternæ.

F 2 Et est

Et est efficax per Euangelium, cum fit remissio peccatorum, & imputatio iusticie. Aeternus Pater & Filius effundunt Spiritum sanctum in corda audientium Euangelium, ut dictum est, Effundam super domum David Spiritum gratie & precum. Accenditur in cordibus fides per Spiritum sanctum, qua fit consolatio, & leticia acquiescens in Deo, que est testificatio quod sis in gratia, & sis ereptus ex inferis.

Cum hac consolatione simul coniuncta est uera inuocatio, ideo nominatur spiritus precum. Hec est inchoatio noue obedientie in cordibus, Quia Spiritus sanctus & alios tales motus accendit, qualis ipse est. Hanc inchoationem noue obedientie fieri in uera conuersione seu regeneratione certum est. Et fieri ideo, quia filius Dei uenit, non ut stabiliat & augeat peccatum, sed ut destruat, & nos fiamus templa Dei.

Quamquam autem hec inchoatio est ut scintilla in densa caligine, & adhuc herent in nobis in hac uita multa peccata: dubitationes, praua incandia affectuum, iniusta securitas, & impatientia, omissiones & ignorantie, Tamen uox diuina discernit peccata. Manent peccata in sanctis in hac uita, sed non ea, que fiunt contra conscientiam. Ideo dicitur: Retine fidem, & bonam conscientiam.

am. Nec est in sanctis defensio idolatriæ aut erroris, qui pugnat cum fundamento, id est, qui delet articulum fidei, siue fiat ea defensio ab intelligente, siue à non intelligente pertinaciter. Scriptum est enim: Qui non credit iam iudicatus est. Et 2. Iohan. 1. Qui non manet in doctrina Christi, Deum non habet. Item, Fundamentum aliud ponere nemo potest præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.

Adfirmo igitur perseverantes in delictis contra conscientiam, item defensores idolorum aut errorum, tollentium aliquem articulum fidei, nequaquam conuersos esse ad Deum.

Adfirmo etiam, labentes in talia scelera excutere Spiritum sanctum & fidem, Et rursus fieri reos æternæ pœnæ, quorum aliqui redeunt ad pœnitentiam, ut Aaron, Dauid, rursus ad Deum conuertuntur & recipiuntur in gratiam. Multi non redeunt, ut Saul, ruunt in æternas pœnas.

Hanc doctrinam expressè traditam esse in scriptis Prophetis & Apostolicis manifestum est. Ut, Ezechielis 18. 1. Cor. 6. &c. Quare Antinomi somniantes in Euangelio licentiam concedi ruendi in scelera contra conscientiam, pugnant cum articulis fidei, & sunt inter eos, qui transferrunt gratiam in ἀσελγεια. Hanc horrendam descriptionem utile est diligenter considerare.

F 3 Non

Non est extenuandum peccatum, quod reli-
quum est in Sanctis in hac uita, quod quò magis
proficiunt pij, magis agnoscunt & deplorant, sicut
Paulus inquit: Video aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me
legi peccati, quod est in membris meis. Ingens &
horribilis confusio est dubitationum, cum quibus ta-
men scintilla Fidei, accensa per Filium Dei uoce
Euangelij & Spiritu sancto, assidue luctatur. Nec
fit ea lucta sine ingentibus doloribus. Sentiantur &
magni fremitus impatientiæ, & incendia cupidita-
tis uindictæ, amorum & odiorum. De his inquit
Paulus: Si actiones carnis Spiritu mortificabitis, ui-
uetis. Item: Non regnet peccatum in mortali cor-
pore uestro, ut obediatis ei: Nec exhibete membra
uestra arma iniusticiæ.

Neesse est igitur discerni Regnans pecca-
tum, & non regnans. Et furor Antinomorum exe-
crandus est, qui securitatem carnalem confirmant,
& delent conuersionem, ac fingunt homines esse
iustos Fide, etiam ruentes in scelera contra consci-
entiam. Hunc furorem damnamus: & tamen dici-
mus, nouam obedientiam nequaquam esse meritum
uitæ æternæ.

Erant in Latrone conuerso in cruce initia
Nouæ obedientiæ: Lucebat in conuerso tanta Fi-
des, ut agnosceret uitæ futuræ datorem esse hunc
Iesum,

Iesum, quem non solum mori uidet, sed etiam audit hanc tristissimam uocem emittentem: Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? Habebat igitur hic conuersus latro hæc summa bona, quæ describuntur in hoc dicto: Hæc est uita æterna, ut agnoscant te solum uerum Deum, & quem misisti IESUM esse Christum. Agnoscebat uerum Deum, patrem huius Messia, & in fiducia Mediatoris eum inuocabat. Inuocabat & ipsum Messiam. Et cùm uera fuerit conuersio, dolores etiam in eo magni de peccatis fuerunt, quos ostendit, cùm fatetur se iustè puniri. Petiuit remissionem, cùm ait: Memento mei Domine, cùm ueneris in regnum tuum. Et audiuit absolutionem addito iuramento: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso.

Hac consolatione audita sentit animam se uiuificari Spiritu sancto, qui læticiam, dilectionem Dei, & multas magnas uirtutes simul adferebat. Iamq; Deo gratias agebat, habebat bonum propositum, Volebat aliquo modo hanc iustam pœnam à Deo ordinatam, quia Deus uult conspici iusticiam suam & iram aduersus scelera, Præstabat patientiam & humilitatem iuxta dictum: Humiliamini sub potenti manu Dei. Ostendebat fidem in confessione contra alterum latronem, & pios audientes confirmabat ac fiebat eis Apostolus in cruce pendens.

Hæc omnia nominantur in Paulo Ambulare in nouitate Spiritus, Roma. 7. Et nominantur fructus Spiritus ad Galatas.

Prodest autem & ad consolationem & ad excitandos nos, ut data dona exerceamus, scire, quomodo hæc inchoata & exigua obedientia Deo placeat, Quia utrunq; sciendum est, Et quomodo persona placeat, Et quomodo placeat inchoata obedientia & bona conscientia.

Vtor autem docendi causa his tribus admonitionibus in hac re, Nec impedio, si quis uelit hæc copiosius explicare. Vera tamen & perspicua & necessaria me dicere non dubito.

1. Necessè est in conuersione statuere, quòd persona placeat Deo propter Filium gratis sola fide.

2. Agnoscamus nos nequaquam legi satisfacere, sed herere in nobis adhuc multa peccata, & has sordes uero dolore deploremus.

3. Tertio, sciamus tamen inchoandam esse obedientiam, & oportere in nobis esse bonum propositum non faciendi contra conscientiam. Et hanc inchoatam obedientiam quanquam languidam, tamen etiam placere propter Mediatorem in conuersis, qui & repugnant infirmitati suæ, & credunt eam sibi remitti propter Mediatorem.

Hæc

Hæc exercitia fidei, in quotidiana inuoca-
tione considerentur. Et quanquam hæc obedientia
nequaquam meretur uitam æternam, tamen iuxta
promissiones de operibus, Date & dabitur uobis,
& similes, habet in hac uita præmia spiritalia &
corporalia, iuxta consilium Dei, mitigationem
multarum publicarum & priuatarum calamita-
tum, sicut uidua Sareptana nutritur tempore fa-
mis. Et Abdemelech Eunuchus, promittitur incolu-
mitas in excidio Ierusalem, quia extraxerat Iere-
miam ex puteo, Ieremia 38. Et Esaias inquit Ca-
pite 33. Panis ei dabitur, & regem in decore suo
uidebunt. Matth. 10. Si quis dabit potum aque
uni ex minimis meorum propter doctrinam, A-
men dico uobis, non perdet mercedem suam, Et ad
Corinth. Si nos iudicemus ipsi, non iudicemur
à Domino, Aaron, Dauid, & innumerabiles ho-
mines, etiam electi, attrahunt pœnas suis lapsi-
bus: Deniq; etsi uita æterna propter filium Gra-
tis datur: Tamen & ipsa est amplissima remunera-
tio pro sanctorum obedientia, ut Matth. 5. di-
citur: Merces uestra copiosa est in coelis, Vt pa-
trimonium uenit filio, non quia meretur, sed quia
natus est ex illo patre. Et tamen est officiorum
compensatio.

Hæc doctrina uera & utilis est ad exer-
citia piorum, Ac iudico de ea consensum esse in
F 5 nostris

nostris Ecclesijs. Nec dubito eam esse & uocem, & incorruptam sententiam traditam in scriptis Prophetis & Apostolicis.

Cum autem hæc repetitio breuis sit, uolo eam intelligi, ut in alijs probatis scriptis Ecclesiarum nostrarum prolixius recitatur. Absit autem Sophistica, & sit modus disputationum.

Etiã in hac quæstione de operibus Ecclesiam omnibus ætatibus circumfuderunt duo exercitus: Alter Supersticiosorum, uidelicet, Pharisei, Papistæ, Monachi, & horum similes, qui deleta doctrina Fidei, somniarunt se meritis suis in cælum ascendere, ut in tabula Ceбетis ascensus in uerticem montis pingitur. Alter est Antinomorum, in quo multi Cyclopica barbarie oderunt legum uincula, ut Sophista ille apud Platonem nominat Legem Tyrannum. Aliqui astuti aut fascinati iactant Enthusiasmus, ut Anabaptistæ, & olim Pepusiani, & alij similes, qui tollunt discrimen peccatorum, dicunt se manere iustos etiam cum ruunt in scelera contra conscientiam. Quidam mihi interroganti, quid doceret de operibus respondit: Deus non curat opera. Quam tetra & barbarica hæc uox est? An Deus non discernit adulterium Dauidis & castitatem Ioseph? Quidam hanc propositionem negant: Noua obedientia est debitum, quia sit spontanea. Et memini quendam cum contenderet non rectè

rectè dici, Nouam obedientiam necessariam esse,
hoc Epiphonemate ingentes plausus excitare:
Das Mus ist versalzen.

Hæc impudentia siue à barbarie, siue à
uanitate ingeniorum orta, manifestè refutatur di-
cto Pauli: Debitores sumus. Et in Epistola Iohan-
nis dicitur: Et nos debemus nos mutuò diligere.
Et Lucæ 17. dicitur: Serui inutiles sumus, quia
quod debuimus facere, fecimus.

Significant autem hæc duo uocabula debi-
tum & Necessarium, ordinem diuinum & immu-
tabilem, quo creatura rationalis Deo creatori
subiecta est, quem ordinem intelligit creatura ra-
tionalis & libera, & scit sua libertate non tur-
bandum esse.

Est autem insulsa interpretatio & & xv-
gologiz dicere, Debitum & necessarium esse me-
tu aut coactione extortum.

Ludant his ineptijs, ut uolunt homines
Indocti, Temulenti, Præstigiatores, nos ueram
significationem uocabulorum & uerba Christi &
Apostolorum in sententia natiua retineamus.

Non utor his uerbis: Bona opera sunt ne-
cessaria ad salutem, quia hac additione A D S A-
LUTEM, intelligitur Meritum. Sed hanc propo-
sitionem adfirmo ueram esse, & contra Antinomos
constanter

constanter retinendam esse. Nouæ obedientie inchoationem necessariam esse, quia hic ordo diuinus & immutabilis est, ut creatura rationalis Deo obediat. Et loquor de obedientia sequente conuersionem seu regenerationem. Ibi & propter causam & effectum consensum, necessaria est inchoatio obedientie, iuxta dictum: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei, id est, tales motus accendit Spiritus sanctus, qualis est ipse, & datur, ut renouetur in nobis imago Dei. Ideo & uanitatem sophismatis illius de sequenti obedientia reijcio, quod dicit, Sola excludit non dignitatem tantum, sed presentiam obedientie. An in Elia, Baptista, Paulo, uolunt non esse presentiam obedientie: Sed omitto longiorem disputationem, & hortor pios, ut Sophismatum prestigias fugiant, & oro filium Dei, ut nos gubernet.

Expresse autem Papistas damno, qui dicunt se bonis operibus mereri uitam æternam, contra dictum Pauli: Donum Dei est uita æterna. Et affirmo, immensa misericordia Dei propter filium Mediatorem gratis sola fide, accipi remissionem peccatorum, imputationem iusticie, uiuificationem per Spiritum sanctum, & hereditatem uitæ æternæ.

Damno & Antinomus, qui uociferantur, Nouam obedientiam non esse necessariam nec debitum

tum

tum, & tollunt discrimen peccati regnantis & non
regnantis, contra Regulam: Milita bonam militiam,
am, retinens fidem & bonam conscientiam.

ARTICVLVS XXV.

*An credant Sanctos, qui in caelo vi-
uunt, honorandos esse & in-
uocandos, & ab eis auxili-
um & intercessionem
petendam esse?*

Respondeo primum de inuocatione, postea
de honore. Affirmo omnes inuocationes,
quae sunt ad res, quae non cernuntur, quae
non sunt Deus, esse impias & damnatas. Haec asse-
ueratio confirmatur illo dicto: Dominum Deum
tuum adorabis, & ipsi soli seruias. Confirmatur
etiam hoc argumento: Inuocatio tribuit omni-
potentiam illi quod inuocatur, quia oportet inuoca-
tum absentem uidere motus cordis. Solus Deus est
scrutator cordium. Igitur solus Deus inuocandus
est.

Itaq;

Itaq; de inuocatione hominum mortuorum, etiamsi uiuunt in cœlo, sentiendum est idem quod de inuocatione statuarum, de qua dicitur: *Fugite Idola, quia sancti homines non sunt scrutatores cordium*. Nec dubium est, hanc tetram consuetudinem inuocandi homines mortuos ab Ethnicis exemplis ortam esse, quæ multipliciter abducit homines à Deo, & à uera inuocatione. Sæpe dicit Lutherus: *Cum multæ sint causæ, propter quas execranda est inuocatio hominum mortuorum, hanc inter cæteras sæpe cogitandam esse, quod ea consuetudine obscuratum sit testimonium de diuinitate Christi*. Prophetæ affirmant Messiam inuocandum esse, Ergò testantur esse omnipotentem, sicut & Iacob inuocat Christum: *Benedicat Deus &c. & Angelus qui liberauit me ab omnibus malis*. Id Argumentum obruitur tetra consuetudine inuocandi homines mortuos.

Consideretur autem impudentia scriptorum Bauarici Articuli. Iubent peti non solum intercessionem, sed etiam auxilium, Alij uerecündiores, qui defendunt illas inuocationes, tantum iubent petere intercessionem. Isti iubeant etiam petere auxilium, ut confirmet multa ingentia scelera, Volunt hominibus tribui opera propria omnipotentia Dei, quòd liberent à morte, à morbis, à potestate Diaboli,

boli, quòd dent diuitias & fœlices euentus in om-
nibus negocijs. His petitionibus auxiliij omnibus op-
ponantur perspicua testimonia, quæ præcipiunt à
solo Deo petere auxilium fiducia mediatoris Chri-
sti, iuxta dictum: Quicquid petieritis Patrem in
nomine meo, dabit uobis. Osee 13. Ego Dominus
Deus tuus, qui eduxi te ex terra Aegypti. Deum
præter me nescias, Et saluator non est præter me.
Item, O mors, ero mors tua, ô inferne, ero pestis
tua. Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis, & eri-
pam te, & honorificabis me. Esa. 43. Ego ego Do-
minus, & non est præter me Saluator. Et filius di-
cit: Ego uitam æternam do eis. Item de beneficijs
corporalibus, Deuter. 20. Ipse est uita tua, & lon-
gitududo dierum. Item, Nisi Dominus ædificauerit
domum, &c. Hoseæ 2. Et nesciuit, quòd ego fru-
mentum ei dederim, ideo rursus auferam frumen-
tum meum. Prouerb. 10. Benedictio Domini di-
uites facit.

His & similibus testimonijs confirmati
sciamus bona æterna & corporalia Dei beneficia
esse, & contumelia Deum affici, cum creaturis tri-
buitur omnipotentia. Alij minus impudentes non
auxilium, sed intercessionem petendam esse ab ho-
minibus, qui uiuunt in Ecclesia cœlesti, dicunt. Sed
sciamus ab æterno Patre unicum intercessorem
in arcano

in arcano consilio diuinitatis constitutum esse, scilicet, Dominum nostrum Iesum Christum. 1. Tim. 2. Vnus Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Item, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Rom. 8. Qui & interpellat pro nobis. Et Ebræos 7. Semper uiuens ut interpellat pro eis.

Sciendum est autem, hæc duo in officio mediatoris contineri: & intercessionem & applicationem meritorum ipsius, propter quæ petit nos recipi, & gemitus nostros audiri. Discernit igitur uera Ecclesia suam inuocationem ab omnium gentium inuocatione, quod & uerum Deum alloquitur patefactum misso filio & dato Euangelio. Et accedit fiducia Mediatoris, qui est Dominus noster Iesus Christus, crucifixus pro nobis, & resuscitatus, & interpellans pro nobis, propter cuius merita & interpellationem sciamus certò nos recipi & exaudiri, nec inuocationem nostram inane murmur esse. Ideò uetus Ecclesia in precationibus semper addidit: Per dominum nostrum Iesum Christum. Et ualdè prodest, commonefactionis causa habere formam precationis plenius scriptam, qua discernatur inuocatio Christiana ab Ethnicis.

Detestandus est etiam Canisius, qui ut stabiliat inuocationes hominum mortuorum, negat Christum nunc pro nobis interpellare, cum manifestè

festè scriptum sit ad Ebræos : Semper uiuens, ut in-
terpellet pro eis. Et passim extant pia dicta uete-
rum scriptorum in hanc sententiam, ut Cyprianus
in precatione ante supplicium pag. 505, inquit:
Ego in tuo nomine peto, ut tu à Patre petas, ut de-
tur mihi. Et Eusebius lib. 10. histor. Eccles. pag.
112. In Græco Codice : Magnus uniuersæ Eccle-
siæ Pontifex ipse Iesus unigenitus Dei benè fra-
grantem odorem & incruentas & incorporeas
hostias precum ab omnibus læto uultu & supinis
manibus accipiens cœlesti Patri & Deo omnium
creaturarum, offert, primus ipse adorans, & solus
Patri dignum tribuens honorem. Deinde omnibus
nobis placatum manere & propitium semper pre-
cans. Et apud Augustinum dicitur : Stat Filius ad
deprecandum pro nobis, & sedet ad iudicandum.

Inuocatio absentum per sese tribuit omni-
potentiam illis, qui inuocantur, quia testatur illos
cernere motus cordium in omnibus ubiq; terrarum.
Ideoq; inuocatio est Honos, qui tantum Deo tribu-
endus est, & cum Propheta docent inuocandum esse
Messiam, testantur Deum ac omnipotentem esse.
Deinde petitio auxiliij etiam tantum ad Deum faci-
enda est. Quia dare uitam, tollere morbos, dare
res nascentes, hæc & similia sunt etiam opera om-
nipotentie Dei. Tertiò, nec honos mediatoris &

G

inter-

intercessoris in ullam personam transferendus est,
præter CHRISTVM. Quartò, nullus cul-
tus in Ecclesiam inuehendus est sine testimonio
uerbi Dei, iuxta dictum: Frustra colunt me manda-
tis hominum.

Ex his causis manifestissimum est dam-
nandas esse inuocationes, quæ fiunt ad creaturas.
Et cum tales inuocationes sint manifesti cultus
Idolorum, non solum in ministerio Euangelij dam-
nandæ sunt uoce doctrine, sed etiam à Magistra-
tibus politicis prohibendæ sunt, & statuæ ad quas
fiunt concursus, aut etiam inuocationes, delendæ
sunt, ut in primo Præcepto dicitur: Non facias tibi
sculptile. Et Deut. 12. Confringite statuas. Hæc
præcepta rectè intellecta non tantum sunt cere-
monialia, sed etiam moralia, quia certissimum est
Magistratum debere blasphemos & Magos puni-
re, & ut delet magica instrumenta, ita etiam falsæ
inuocationis instrumenta auferat. Fiant autem hæc
ordine per Magistratus, non seditiosis tumultibus.

Cum autem in inchoatione hominum mor-
tuorum & statuarum, Pontificij manifestos cultus
idolorum exerçant, & multa habeant exempla
similia turpitudinis Ethnicæ, sciamus & hanc cau-
sam necessariam esse, cur ab eis seiuncti simus, ui-
delicet, ut fugiamus cultus idolorum, sicut sepe
præceptum

præceptum est, 2. Corinth. 6. Nolite distrahi in
diuersum iugum cum gentibus.

Excogitarunt Pontificij adeò futilia so-
phismata ad defensionem huius impij quæstus, ut
non sit opus longa refutatione. Affingunt inter-
pretationem alienissimam dicto in Genesi cap. 48.
Legit noster interpres, Inuocetur super nos nomen
meum, & nomina patrum meorum Abraham, &
Isaac. Ibi nequaquam loquitur Iacob de precatione
facienda ad sese, & ad Abraham, & ad Isaac, sed
de nominandis his nepotibus nomine patrum, quæ
nominatio testetur eos esse hæredes promissionum,
quæ patribus factæ sunt.

Hæc est natiua sententia, ut omnes norunt,
quibus linguæ Ebrææ phrasis nota est. Nec uerò
tantum abijciamus impiam consuetudinem inuo-
candi homines mortuos, sed etiam discamus, & se-
riò exerceamus ueram inuocationem, quæ fit ad ue-
rum Deum patefactum in Ecclesia misso filio &
dato Euangelio. Et fiat inuocatio mentione & fi-
ducia filij, & in ipsa precatione cogitatio nostra
seiuugat ueram inuocationem ab Ethnica, Turcica,
& omnium impiorum inuocationibus. Recte cogi-
temus de essentia & uoluntate Dei, & recordemur
capita doctrinæ, quæ de uera inuocatione sæpè
recitantur, nosq; confirmemus cogitatione uerbi
diuini, & fide accedamus ad Deum, petamus &

expectemus necessaria, sicut dulcissimè dicitur
Ephes. 3. Per hunc audacter accedimus in fiducia
per fidem eius. Ebræos 4. Habentes talem sum-
mum Sacerdotem accedamus cum fiducia ad Thron-
num gratiæ, & accipiamus misericordiam & gra-
tiam. Talem inuocationem sciãmus summum cul-
tum & proprium esse Ecclesiæ Dei. Deniq; &
præcepta & promissiones sæpe recordemur, ut
Petite & accipietis. Oportet semper orare, &
non defatigari. Et in Siracide: Non sis pusilla-
nimis in precatione tua, id est, multa & magna
petitio, nec indignitate tua, nec dubitatione deter-
rearis à petendo.

Altera pars Bauarici articuli insidiosè
interrogat de honore Sanctorum. Ipsi enim hono-
rem intelligunt inuocationem, cum longè aliud sit
honor, qui Sanctis tribuendus est, uidelicet, mentio
ipsorum in Ecclesia propter sex causas, quarum
prima est: Ut perpetua historia Ecclesiæ aspi-
ciatur.

Secunda, ut testimonia de doctrina, de
ministerio docendi & de Ecclesia considerentur.
Sunt enim edita miracula, factæ mirandæ uoca-
tiones, illustrata doctrina propter uniuersam
Ecclesiam.

Tertia,

Tertia, ut Deus celebretur, & ei gratia
agantur, quod se patefecit, tradidit doctrinam, ostē-
dit presentiam suam in Ecclesia.

Quarta ut exempla confirment fidem
nostram, cum scimus ipsos exauditos & adiutos
esse, ut in Psalm. 33. dicitur: Iste pauper clamauit
ad Dominum, & Dominus exaudiuit eum. Igitur
accedite.

Quinta, ut pro uocatione singuli eorum
exempla imitemur.

Sexta, ut ipsi etiam laudentur, quod donis
Dei bene usi sunt.

Necesse est enim nosse uniuersam histori-
am Ecclesie, quantum sciri potest, & conferre
consensum expressum in scriptis Prophetis, A-
postolicis, Symbolis & scriptoribus uetustatis ac pu-
rioribus, & discere uerum genus doctrine pro-
prium Ecclesie ab omnium temporum mendacijs
& imposturis. Et cum cernis, quæ sit uera Eccle-
sia, Deo gratia agantur, quod se clementer pate-
fecit, & semper æternum aliquem coetum colligit,
in qua consideratione lateris sciens esse aliquam
ueram Ecclesiam, iuxta articulum Symboli: Credo
esse Ecclesiam Catholicam, & te amplectentem
idem doctrine genus membrum esse ueræ Ecclesie,
recipi & exaudiri à Deo, & esse heredem mi-
randæ societatis & latissimæ consuetudinis cum

Deo & coelesti Ecclesia. Imiteris etiam certamina, inuocationem & alias uirtutes Sanctorum, qui ornati sunt testimonijs diuinis, ut si de Dauide dicas, ordina eas per singulos articulos Symboli & considera, quae tradiderit testimonia illustra de filio Dei, & adiungas uetustiora & sequentium in uera Ecclesia sententias. Postea aspice testimonia, quae Deus Dauidi tribuit in singularibus uictorijs, quae ostendunt huius uiri doctrinae credendum esse. Occurret in eius historia & doctrina de recipiendis lapsis. Ibi adiungas similia exempla, conuersionem Aaronis, Manasse, Petri & aliorum, & accommode ad dicta Euangelij, quae affirmant recipi lapsos, ut Dominus inquit: Septuagies septies remitte. Sunt enim exempla ad regulas accommodanda. Hac integra consideratione fidem confirma, nec de uno homine dici utiliter potest, nisi & Symbola & omnium temporum Ecclesiam intuearis.

Hae commemoratio utilis est, & gloriam Dei illustrat, deinde ornat ipsos quoque, qui sunt domicilia Dei, & testes de eo, & sunt ordinati in gentibus uirtutibus, quae etiam sunt testimonia de Deo & praesentia Dei in Ecclesia.

Articulus

ARTICVLVS XXVI.

*An credant animas hominum, qui
decesserunt antequàm satisfactionem
integram præstiterunt, & antequàm
integrè purgati fuerunt, cruciari in
igne purgatorio, & an eis opitu-
lentur preces, Eleemosynæ &
oblaciones, quæ pro eis in
Ecclesia fiunt?*

IN hoc articulo impudenter ostendunt Inquisi-
tores illi se culinis & uentri suo patrocinari.
Defendunt purgatorium, ne lucra, quæ ha-
bent ex inferijs funebribus, amittant, & multò uerius
pro focis dimicant, quàm pro aris.

Vidi archetypum orationis, quam Græci
legati exhibuerunt Cardinali Cusano in Synodo
Basiliensi de purgatorio, in qua narrant ueteres
suos scriptores nullam facere mentionem Purgato-
rij, & Chrystostomi interpretationem recitant de
dicto Pauli ad Corinth. ubi inquit: Ipse autem
saluus erit sic quasi per ignem, id est, in tentatio-

G 4 nibus

nibus euanescent opiniones, quæ sine uerbo Dei receptæ fuerant, & quasi incendio tentationum conflagrabit. Tunc enim necesse est quæri ueras consolationes in uerbo Dei.

August. in Enchirido ita loquitur, ut dubitationem suam significet. Incredibile non est esse ignem purgatorium, & quæri non potest, & latere nonnullos, &c.

Postea Gregorij spectris confirmata est opinio non solum purgatorij, sed etiam liberandarum animarum per sacrificia. His spectris opponendum est mandatum Deuter. 19. Non quæras ueritatem à mortuis. Omnia enim hæc abominatur Dominus. Mouit etiam multos narratio in 2. Machabæorum Cap. 12. ubi dicitur: Duo milia drachmarum missa esse Ierosolymam, ut pro mortuis sacrificia fierent, & grata fuit Sacrificiulis mentio drachmarum. Etsi Liber secundus Machabæorum Apocryphus est, ideoq; hoc testimonium aliqui reijciunt, Tamen fieri potest, ut acciderint illa apud Iudæos, quia apud ipsos quoq; multæ superstitiones & magni abusus sacrificiorum fuerunt. Certissimum est autem sacrificia Iudaica neq; uiuentibus neq; mortuis potuisse mereri remissionem culpæ neq; pœnæ post mortem, sed fuisse exercitia uiuentium.

Teneatur

Teneatur autem uera doctrina tradita in
Propheticis & Apostolicis scriptis, quæ duas tan-
tum uias mortuis proponit. Affirmat conuersos ad
Deum & credentes, certò esse hæredes æternæ sa-
lutis, & non conuersos ad Deum affirmat certò in
æternas pœnas abijci. Hæc expressimè docentur
Concione Christi Matth. 25. nec proponitur me-
dia uia post mortem. Sic enim dicitur ad Ebre. 9.
Omnibus hominibus constitutum est semel mori,
deinde iudicium. Et contra opinionem de uia media,
consolantur conuersos & credentes hæc dulcissima
dicta Iohan. 3. Qui credit non iudicatur. Iohan. 5.
Amen amen dico uobis, qui uerbum meum audit, &
credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in
iudicium non uenit, sed transiit à morte in uitam.
Roma. 5. Iustificati fide pacem habemus apud De-
um. Iam si essent pœnæ animarum credentium, quæ
exuerunt corpora, esset horribilis sensus iræ Dei.
Roma. 8. Si Christus in uobis est, corpus quidem
mortuum est propter peccatum, Spiritus uerò
uiuuit propter iusticiam. Mortuo igitur cor-
pore non restat peccatum in spiritu credente,
qui est templum Dei, & huc congruit dictum:
Hodie eris mecum in Paradiso. Apocal. 14. Beati
mortui, qui in Domino moriuntur mox. Certè,
dicit Spiritus Apocal. 2. Esto fidelis usq; ad mor-
tem, & dabo tibi coronam. Possunt & multa talia

dicta addi, quale est hoc Salomonis Prouerb. 14.
Malicia sua euertetur impius, & habet fiduciam iu-
stus in morte sua. Non igitur est in eo sensus
iræ Dei in morte, & fuga quæ esset, si resta-
rent pœnæ purgatorij. Præcidantur autem cu-
riose quæstiones de loco animarum his dictis: Do-
mine Iesu suscipe spiritum meum. Item, Hodie me-
cum eris in Paradiso. Item, Iustorum animæ in
manu Dei sunt.

Hæc breuiter de quæstione, An sint pœnæ
Purgatorij, dixi, & uolo expendi testimonia citata,
quia consolationes dulcissimas continent.

Deinde impudentia inquisitorum consi-
deretur. Vanissima fabula est, quæ extruit Purga-
torium ex Satisfactionibus. Fuerunt in Ecclesia
olim spectacula, quibus recipiebantur lapsi, Sta-
bant aliquot diebus extra locum Cœnæ Domini, ut
conspicerentur, ut alij commonefacti firmiores
essent: Hæc spectacula nominabantur ἐπιτίμια
& satisfactiones, & erant ritus ab hominibus ex-
empli causa instituti, nihil pertinentes ad remissionem
culpæ & pœnæ eternæ aut ullarum pœnarum,
quibus Deus peccata hominum punit. Con-
suetudo autem sumpta fuit à uetustis Patribus, cuius
umbram Ethnici retinuerunt, qui uolebant
homicidas gerere signa reatus, ut gerit Orestes,
Item

Item Adraſtus, ut ſcirent homines uitandum eſſe eorum conuiſtum.

Hos antiquos mores cū ignorarent Monachi, ſinxerunt ritus illos eſſe merita coram Deo, & longa tela eſt mendaciorum, Dicunt culpam ita remitti, ut pœna æterna mutetur in pœnam Purgatoriij. Poſtea dicunt pœnas purgatoriij compensari talibus ritibus, quos nominant ſatisfactiones, & has redimi poſtea ſinunt pecunia, emptis, ut nominant, indulgentijs.

Hæc deliramenta breuiter recito, quia plerisque iunioribus ignota ſunt, quos tamen prodeſt commoneſcieri, ut cogitent, qualibus præſtigijs doctrina Eccleſiæ corrupta fuerit. Ac ut quæſtus eſſet maior ex ſacrificijs funebribus, dixerunt oblationem Miſſarum longè precioſiorem eſſe omnibus ſatisfactionibus: De hac tota fabula breuis & firma reſponſio eſt: Satisfactiones quas nominant Canonicas, quæ ſunt opera indebita, nec neceſſariæ ſunt, nec merentur remiſſionem culpæ nec pœnæ æternæ, nec ullarum pœnarum temporalium in hac uita aut poſt hanc uitam, nec ſunt cultus Dei, nec placent Deo, iuxta dictum: Fruſtra colunt mandatis hominum, &c.

Maniſteſtum eſt igitur, falſo ex ſatisfactionibus extrui Purgatorium, ſed firmiſſimè retinenda eſt uox Euangelij, quæ affirmat propter ſolius filij
Dei

Dei obedientiam gratis simul remitti & culpam
& poenam aeternam, nec pro culpa & pro poena
aeterna est alia compensatio, nisi obedientia filij
Dei, iuxta hæc dicta: O mors, ero mors tua, & ero
pestis tua inferne. Item, Sanguis Christi purificat
nos ab omnibus peccatis. Ad Ebræos 2. Ut per
mortem aboleret eum, qui tenet potentiam mor-
tis, uidelicet Diabolum, & liberaret hos, qui metu
mortis in tota uita rei erant seruitutis. Zach. 9. Tu
in sanguine testamenti tui emittis uinctos tuos de
lacu, in quo non est aqua,

His & similibus testimonijs perspicue
refutantur deliramenta de Pontificijs satisfacti-
onibus.

Pauca etiam de oblatione dicam: Firmissi-
ma regula est. Nihil habere rationem Sacramenti
extra usum à filio Dei institutum, quia instituere
Sacramenta, quæ sint testimonia gratiæ, id solius
diuinæ autoritatis est, quæ promissionem gratiæ
trahit. Manifestum est autem cœnam Domini
institutam esse, ut sit sumptio uiuentium, ut ibi fi-
dem exercent, qua credant se accipere beneficia
Christi & esse membra eius. Nihil autem ad mor-
tuos pertinet sumptio, quòd manifestum est, nec in-
stituta est oblatio. Cum igitur oblatio pro mor-
tuis opus sit toto genere diuersum ab institutione,
fit horrendus idoli cultus, qua de re pij diligenter
cogitent,

cogitent, & puriorem antiquitatem intueantur, quæ certè non docet oblationem corporis aut sumptionem fieri pro mortuis, seu mereri eis remissionem ullius Pœnæ.

Postea uerò irrepsit mentio precationis pro mortuis, sicut paulatim in Ecclesiam sparsa sunt errorum semina, quia etiam sancti extruunt stipulas supra fundamentum. Deinde magnus accessit cumulus & horribilia idola in Ecclesiam collocata sunt, non solum inscitia & superstitione, sed dulcedine quæstus, sicut apud Danielem dicitur: Colent Deum Maozim auro & argento. Nec addo longiorem disputationem, sed affirmo illas oblationes pro mortuis, quas uendunt Pontificij, esse Idolorum cultus. Tenenda est autem regula: Fugite Idola. Quare sciamus & hanc causam iustam esse cur nos seiungamus ab illis Idolorum defensoribus.

ARTICVLVS XXVII.

An coniugium omnibus hominibus sine discrimine concessum sit?

Respondeo. Necessè est omnes pios considerare, quæ sit uera Ecclesia Dei, quia in Symbolo

Symbolo dicimus : Credo esse Ecclesiam sanctam
Catholicam .

Cum autem lex Dei aliquo modo natura
nota sit , demonstratio inde sumi potest , qui coetus
non sint Ecclesia Dei .

Quicumq; doctrinam contrariam ulli præ-
cepto morali defendunt , hos non esse Ecclesiam Dei
certum est .

Defendunt autem Pontificij contrarias
primo præcepto inuocationes mortuorum & ido-
lorum . Defendunt item contrarias doctrinas præ-
cepto , Non Mœchaberis , prohibent coniugium ma-
gnæ parti hominum , Presbyteris , Monachis &
puellis inclusis in Monasteria , & causam præbent
tetræ confusionibus libidinum .

Opponatur ergò prohibitionibus Pontifi-
cij Regula : Oportet Deo magis obedire quàm ho-
minibus . Dicit autem Paulus : Vitandæ scortationis
causa , unusquisq; habeat uxorem suam . Hoc præ-
ceptum nec Pontificijs legibus nec uotis Monasticis
tollî potest .

Hic simul consideretur , tristia peccata
esse omnes contaminationes à Deo prohibitas , &
Deum ualde irasci omnibus , qui præcepta diuina
de uagis commixtionibus uiolant , Ac iræ magni-
tudo primùm ex uoce diuina discatur . Loquitur
Paulus

Paulus

Paulus de æternis pœnis 1. Corinth. 6. Ne erretis, Scortatores, adulteri, homicidæ &c. non possidebunt regnum Dei. Gala 5. Talia facientes regnum Dei non possidebunt. Ephes. 5. Omnis scortator aut obscœnus non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Dictum Leuitici comprehendit pœnas corporales & æternas: Omnis anima quæ fecerit has abominationes, peribit de populo suo, caue te ne uos talia facientes, terra euomat, sicut euomit Cananæos. De utroq; genere pœnarum loquitur dictum ad Ebræos: Scortatores & adulteros puniet Deus.

Deinde pœnarum exempla afficiantur. Conflagratio Sodomorum, de qua narratio in Genesi ostendit ipsum filium Dei fuisse executorem pœnæ. Deinde Clades Benjamin orta à rapta Leuitæ coniuge, Exilium Dauidis. Ideò autem pauca exempla in scriptis Prophetis recitantur, ut sciamus Deum similiter alijs pollutis irasci, & eorum calamitates, pœnas esse, quibus Deus iram suam declarat. Ut quòd Oedipus hiatu terræ absorptus est. Iocasta mater inter duos filios interfectos iacens, sibi ipsa mortem consciscit. Vagantur enim pœnæ per filios iuxta dictum: Peccata in semine puniuntur in semine, Per quæ quis peccat, per eadem punitur. Dauidis filij inter sese dimicant, & filius seditionem

seditionem mouet aduersus patrem, Sape libidines fuerunt προκαταρκτικου cause ad delendas totas gentes, & ad magnas imperiorum mutationes, ut Paridis adulterium, scelus Sexti Tarquinij, clades Leutrica secuta est supra filiarum Scedasi, quas Spartani nobiles compressas disseuerunt, postea cadauera in puteum abiecerunt.

Francis tempore Honorij urbs Treuitorum dedita est, quia Lucius preses coniugem Senatoris rapuerat. Imperator Valentinianus tertius, propter adulterium interfectus est. Ac postea attractus est Gensericus in Italiam. Denique nulla aetas non habet exempla. Discamus igitur diuinas prohibitiones, & iudicium Dei metuamus. Nec uero tantum poenas corporum in nobis ipsis & in filiis & filiabus morbos & neces timeamus, sed etiam illam horribilem poenam uitemus, de qua Paulus concionatur Roma. 1. & Ephes. 4. uidelicet, cecitatem, & stuporem, de quo dicit ad Ephesios, qui cum dedoluerint, tradunt se impudicitiae. Haec sunt multo tristiores poenae, quam corporum cruciatus aut trucidationes. Et quidem hi furores attrahunt corporum exitia ut in Thyeste, Phoca, & plurimis alijs apparet. E regione uero consideremus quam grata sit Deo uirtus, castitas, cuius haec est definitio:

Castitas

Castitas est uirtus à DEO præcepta,
quæ uitat omnes prohibitas commixtiones, &
prohibitas seminis effusiones. Nec tantum est
in his, qui sine immundicia cœlibes sunt, sed eti-
am in his, qui cum sint coniuges, leges con-
iugij non uiolant, quas Deus singulari sapientia
ordinauit in dicto: Erunt duo in carnem unam,
id est, unus mas & una foemina, legitimè & inse-
parabiliter iuncti. Ibi expresso uerbo sciamus
legem, Non mœchaberis, in Paradiso sancitam
esse. Eò autem de castitate diligentius cogitemus,
quia perspicuè discernit Deum ab omnibus im-
mundis naturis, à Diabolis & hominibus. Etsi
enim omnium uirtutum noticiæ præcipuè ob hanc
causam traditæ sunt, ut cogitemus qualis sit Deus,
& eum discernamus à malis naturis, tamen casti-
tas præcipuè illustre discrimen facit, Cumq; non
amplectamur DEVM brachijs, sed cogitare in-
uocatione debeamus quid alloquamur, necesse
est proprietates Dei mente colligere, & statuere
nos alloqui creatorem, qui se patefecit misso filio,
sapientem, bonum, ueracem, castum, omnipoten-
tem, liberum, iustum & iudicem, misericordem &
exaudientem nos propter Filium. His proprieta-
tibus discernamus eum ab omnibus creaturis. Intel-
ligenda est igitur doctrina de castitate, & aman-
da hæc ipsa uirtus, quam quidem DEVS in-
gentibus

H

gentibus

gentibus premijs ornat, ut ostendit Historia Ioseph

Cum igitur manifestum sit, seuerissime precipi castitatem, & mandatum sit, ut uiuant in coniugijs castis omnes qui extra coniugium se contaminant, detestanda est lex Pontificia, quæ magnæ parti hominum coniugia prohibet, quia nulla est authoritas legis pugnantis cum mandato diuino. Nec uota sint uincula, quæ cogant homines peccare, & horribilem iram Dei irriterent. Ac præterquàm quòd uota Monastica sunt de re impossibili plerisque, etiam aliæ multæ falsæ opiniones illis uotis implicite sunt. Firmissima est igitur responsio de loco Pauli ad Timoth. unde quidam ratiocinantur uiduas fuisse obligatas uotis. Etiam si in prima Ecclesia Pauli tempore uota fuissent: tamen exemplum prorsus nihil ad uota Monastica pertineret, quæ obligant ad manifestum cultum Idolorum. Retinent enim Monachi impias uenditiones Missarum, adorationes panis, inuocationes mortuorum, adorationes statuarum, & multas falsas opiniones. Fingunt hæc uota & ritus non mandatos à Deo esse cultus DEI. Et quidem mereri remissionem peccatorum, & esse perfectionem. Cum igitur obligatio fiat ad manifestos cultus Idolorum

rum

rum, perspicuum est has obligationes irritas esse,
quia omnibus uotis & legibus anteponendum est
immutabile mandatum Dei, Fugite Idola. Hanc
perspicuam & firmissimam responsonem, hi qui
discedunt ex illis Idolorum contagijs opponant
omnibus præstigijs, quibus aliqui tuentur opini-
ones Monachorum. Ut necesse fuit Ethnicos con-
uersos ad agnitionem ueri DEI discedere à so-
dalitijs Saliorum Martis, aut sacerdotijs aliorum
Idolorum: Ita necesse est eos, qui intelligunt de-
fendi Idola in Monasterijs discedere ex illis sodali-
tijs. Nunc & de loco Pauli respondeo.

Etiam si tunc fuissent uota, tamen nulla
fuisset obligatio ad impios cultus. Nec tamen
intelligo primam fidem apud Paulum de cœ-
libatu, sed de prima fide, quæ amplectitur uo-
cem Euangelij, & ueri DEI inuocationem ac-
cendit, & qua SPIRITVM SANCTVM
accipimus, & hæredes æternæ uitæ efficimur.
Hanc fidem excusso Spiritu sancto amittunt ru-
entes in delicta contra conscientiam, ut expressè
Paulus inquit: Scortatores, adulteri, &c. non
possidebunt regnum Dei. 1. Thessal. 4: Hæc est
uoluntas DEI sanctificatio uestri, abstinere à
scortatione. Accusat autem Paulus illas mulie-
res non leuibus uerbis: Pruriens uiua mortua est.

H 2 Nam

Nam uocabulum $\omega\alpha\tau\alpha\lambda\omega\sigma\alpha$ propriè significat prurientem, quod plus est quàm appetere delicias ciborum, sed est habere incendia libidinum, $\omega\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$ cutem significat, $\omega\alpha\tau\acute{\iota}\zeta\epsilon\rho$, $\omega\acute{\alpha}\tau\omicron$ $\tau\acute{\iota}\lambda\lambda\epsilon\rho$, uellicare cutem, seu titillare, $\omega\alpha\tau\acute{\alpha}\lambda\eta$ pruritus seu titillatio cutis. Deinde $\kappa\alpha\tau\alpha\sigma\upsilon\lambda\omega\acute{\iota}\alpha\rho$, significat turgere seu distendi saginatum & tumefactum esse contra Christum. His insignibus uerbis multi turpes motus pugnantés cum Castitate significantur. Hac salacitate dicit ueram fidem expulso Spiritu sancto extingui. Hæc est natia significatio uerborum Pauli.

Ostendunt autem historie citò in Ecclesiam irrepsisse uota & uincula coelibatus, & multos fanaticos homines prorsus damnasse coniugia, alios probasse tetras confusiones libidinum, quarum exemplorum uetustatem considerare utile est, ut uideamus semper atrociter grassari Diabolum, & nos contra eorum furores cura discendi uoluntatem Dei, & assidua precatione muniamus. Non existimemus hanc ultimam & deliram mundi senectam minus habituram esse periculorum, quàm habuit illa ætas Apostolis proxima. Quò propius uident Diaboli accedere iudicium, in quo toti Ecclesie ostendetur illorum turpitudine, eò rabiosius seuiunt, & natura hominum fit languidior, magis fatua, secuta & incauta, ut ostendunt deliria

deliria opinionum, & ruina Imperiorum, bellua-
tiones, & multa fatua exempla in moribus. Sint
igitur pij magis uigilantes, & sepe repetant hanc
Psalmi uocem: Non deficiat uirtus mea in sene-
cta. Hæc admonitio de ultima ætate mundi sæ-
pe diuinitus repetita est. Deberent igitur guber-
natores tollere iniusta uincula, quæ sunt cause
magnorum scelerum, quæ horribiliter offendunt
Deum. Hæc ipsa lex cœlibatus & Monastica ui-
ta quanta agmina animarum auellunt à Deo, & in
æterna supplicia præcipitant?

Hæc mala cum nota sint, non utar longa
commemoratione, tantum adijciam narrationem,
quæ extat apud Clementem Alexandrinum, qui
nominat fanaticos Tatianum, Cassium & alios, qui
coniugia prorsus prohibuerunt. Hos ait reci-
tasse colloquium Salomes & Christi, quod scribit
extare in Euangelio Aegyptiorum. Interrogat
Salome Christum, quando sit uenturum regnum
Dei? Respondet Christus, Cum cessabit opus mu-
lieris. Inde ratiocinati sunt homines fanatici,
Cum generatio sit opus mulieris, tempore prædi-
cationis Euangelij, quæ sit regnum Dei, cessare
generationem & coniugium. Talis est Sophistica
fanaticorum omnibus temporibus. Opus mulieris
proprium, uidelicet opus Eue, est initium peccati

Et mortis in genere humano. Generatio non est opus proprium Eue, sed mirandum opus DEI, quod in natura hominum et condidit DEVS, et in hac uita seruat usque ad resurrectionem. Cessant autem in predicatione Euangelij peccatum et mors aeterna in ijs, qui fide accipiunt remissionem, et fiunt heredes uitae aeternae, iuxta dictum Iohannis 3: Sic DEVS dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam aeternam. Interea usque ad resurrectionem manet haec natura corporum talis ut Dominus inquit Matth. 24. Erit sicut in diebus Noe, comedent, bibent, ducent uxores et nubent. 1. Corinth. 7. Vitandae scortationis causa unusquisque suam uxorem habeat. Item, Si ducis uxorem, non peccas. Haec dicta perspicue refutant fanaticos illos, qui colloquium illud Salomes et Christi falso interpretati sunt.

Est et alia responsio. Veniente regno Dei post resurrectionem, cessaturam esse generationem, Tunc quoque prorsus cessant peccatum et mors.

Nec uero in causa manifesta opus est longa disputatione. Cogitent pii seuerissimum Dei mandatum, quod castitatem praecipit, et intueantur horrendam iram Dei aduersus contaminationes, quae etiam in hac uita non solum corporalibus malis

malis puniuntur, ut in Dauide, sed etiam furoribus, ut in Nerone & innumerabilibus alijs. Est autem & inter summas pœnas hæc, quòd inuocatio quæ fit ab ijs, qui perseuerant in delictis contra conscientiam, non exauditur, iuxta dictum: Vivo ego dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, Iusticia iusti non liberabit eum quacumq; die peccauerit, scilicet, contra conscientiam, uel amittens fundamentum. Impietas impij non nocebit ei quacumq; die conuersus fuerit.

Hæc dicta sint in conspectu contra Antinomos, & Cyclopicam & Pontificiam profanitatem:

Quid tristius est quàm non posse inuocare Deum, non posse auxilium Dei petere, fremere aduersus eum, ut contra hostem, Deseruntur etiam à castis Angelis, qui perseuerant in sceleribus contra conscientiam. Rursus, Quod præsidium maius est, quàm semper posse ad Deum confugere, scire te semper dextra Dei protegi, & te castorū Angelorum excubijs circumdatum esse, iuxta dictum: Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis. Et quidem in coniugio pio, quod uerè est Ecclesia Dei, fortior est inuocatio coniugum. Crescunt enim dolores, intentio, fides, cum coniunx coniugis dolorem, intentionem & fidem intuetur.

H 4 Hæc

Hæc sæpe cogitanda sunt, ut cura tuendæ castitatis confirmetur. Viuant igitur in legitimo & casto coniugio omnes, qui non sunt idonei ad cœlibatum, & mandatum Dei immutabile anteponant legibus Pontificijs & uotis, iuxta dictum: Oportet Deo magis obedire quàm hominibus.

Cùm autem tota doctrina de coniugio in Ecclesijs nostris rectè proponatur, iuxta doctrinam à filio Dei & Apostolis traditam, læti Deo gratias agamus, quòd eius doctrinæ deprauatio semper testatur, eum cœtum qui corruptelam profitetur & defendit non esse Ecclesiam Dei, sicut Ethnici & multi Hæretici, qui corruptelas professi sunt, non fuerunt membra Ecclesiæ Dei.

Sciamus etiam nos iustissimam causam hanc quoq; seiunctionis à Pontificijs habere, quia nemo debet prohibere coniugium ijs, qui non sunt idonei ad cœlibatum. Nemo etiam debet socius esse eius prohibitionis, & quidem societas prohibitionis, cùm per sese est peccatum, tùm uerò etiam est societas parricidiorum, quibus illa prohibitio defenditur. Sunt autem hæ propriissimæ Diabolorum furie, impulsiones ad Idola, ad mendacia, ad confusiones libidinum, & ad iniusta homicidia.

Hæc concurrunt omnia in defensione Pontificij cœlibatus, quæ uerè est societas cum Diabolo.

Quare

Quare Deo gratias agant, qui ab ea societate alieni sunt, nec frangamur animis cum dicimur auctores schismatis, sicut Esaias nos consolatur, Nolite timere probra hominum. Item, Si quis aliud Evangelium docet, Anathema sit. Etiam Ethnicus Poeta Euripides in Heraclidis inquit: οὐ χρεὶ τὸ δ' ἀφ' ἐλεός, ἡμᾶρ θεοῦ, ὅδε μὴ φάσκωρ, ἔγχε μανιῶν ἐλάυνει. Non igitur prohibeantur hi ueri cultus, quos Deus seuerissimè præcipit, Legitimum coniugium, uera Dei inuocatio, & exercitia timoris Dei, fidei, inuocationis, dilectionis plurima in coniugio, sicut Paulus inquit: Saluatur mulier per generationem filiorum, si manserint in fide, dilectione, castitate & modestia, quibus uerbis omnes uirtutes sanctæ matris complexus est.

RELIQVÆ SVNT INTERROGATIONES de statutis & ossibus Sanctorum, & de consecratione Salis & alijs. De quibus breuis sit responsio.

Omnia hæc impia sunt, & cultus Idolorum, alloqui ipsas statuas aut ossa, aut fingere Deum aut sanctos magis in uno loco seu ad hanc statuam alligatos esse, quàm ad alia loca.

H 5

Nihil